

**Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ
ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ:
ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΣΕ ΠΡΩΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Χάρης Ψάλτης
Στέλιος Γεωργίου

Τμήμα Ψυχολογίας,
Πανεπιστήμιο Κύπρου

**Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΣΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ:**

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΣΕ ΠΡΩΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ

Copyright © Τμήμα Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Κύπρου
Όλα τα δικαιώματα επιφυλάσσονται. Απαγορεύεται, χωρίς τη γραπτή
Άδεια του δημιουργού, η αναδημοσίευση και γενικά η αναπαραγωγή-
Ολική, μερική, περιληπτική, ή κατά παράφραση ή και τρόπο μηχανικό,
Ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο άνευ προηγούμενης
έγγραφης άδειας του εκδότη.

Έκδοτης : Πανεπιστήμιο Κύπρου , Τμήμα Ψυχολογίας

Σχεδιασμός και σελιδοποίηση από : Χάρη Ψάλτη , Λέκτορα Κοινωνικής και Αναπτυξιακής
Ψυχολογίας , Στέλιο Γεωργίου , Αναπληρωτή Καθηγητή Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας , Μάριο
Κυριακίδη , Μεταπτυχιακό Φοιτητή .

Εικόνα εξωφύλλου : Farbstudie Quadrate by Wassily Kandinsky, 1913

Τυπώθηκε από : Τυπογραφείο Κασουλιδής και υιός (Cassoulides and son Ltd)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ Α΄:

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Εισαγωγή από τους επιμελητές της έκδοσης	iv
Χαιρετισμός από τον Πρόεδρο	v
Έκθεση πεπραγμένων τμήματος ψυχολογίας 2006	vi

ΜΕΡΟΣ Β΄:

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΜΕΛΩΝ ΔΕΠ ΚΑΙ ΕΕΠ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

Ανδρέας Δημητρίου	9
Στέλιος Γεωργίου	11
Ειρήνη Άννα Διακίδου	14
Φωφη Κωνσταντινίδου	17
Αθανάσιος Ραφτόπουλος	20
Γεωργία Παναγιώτου	24
Τιμόθεος Παπαδόπουλος	27
Μάριος Αβρααμίδης	31
Γιώργος Σπανούδης	33
Χάρης Ψάλτης	35
Ανθή Λούτσιου Ladd	38
Παναγιώτης Σταυρινίδης	40

ΜΕΡΟΣ Γ΄:

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΩΝ ΣΕ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ	42
--	-----------

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το ενημερωτικό Δελτίο που έχετε στα χέρια σας σκοπό έχει τη γνωριμία σας με το διδακτικό προσωπικό, και την ερευνητική συνεισφορά του Τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κύπρου. Τέσσερα χρόνια μετά την αυτόνομη λειτουργία του Τμήματος θεωρήσαμε σκόπιμο να ετοιμάσουμε ένα κατατοπιστικό έντυπο που να δίνει την ευκαιρία σε μαθητές, φοιτητές, γονείς, αλλά και συναδέλφους ακαδημαϊκούς που ενδιαφέρονται για το έργο του Τμήματος Ψυχολογίας να γνωρίσουν τη δουλειά μας.

Η έκδοση αυτή χωρίζεται σε τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος παρουσιάζεται μια ανασκόπηση της δουλειάς που έχει παραχθεί από τα μέλη του τμήματος από την ίδρυση του. Η ανασκόπηση έχει ετοιμαστεί από τον Πρόεδρο του Τμήματος. Στο δεύτερο μέρος το διδακτικό προσωπικό του Τμήματος παρουσιάζει «σε πρώτο πρόσωπο», με τρόπο άμεσο και ελπίζουμε κατανοητό, τον τομέα ερευνητικής του δραστηριότητας και τα ευρύτερα ερευνητικά και επαγγελματικά του ενδιαφέροντα. Το τρίτο μέρος περιλαμβάνει περιλήψεις παρουσιάσεων σε συνέδρια από μεταπτυχιακούς φοιτητές του τμήματος σε συνεργασία με το διδακτικό-εκπαιδευτικό προσωπικό.

Προσπάθειά μας είναι να βοηθήσουμε να αναγνωριστεί η μεγάλη σημασία της επιστήμης της Ψυχολογίας στην ευημερία όχι μόνο των κατοίκων ολόκληρης της Κύπρου, αλλά και η συνεισφορά του Τμήματος στα κοινωνικά και εκπαιδευτικά δρώμενα της χώρας μας. Περισσότερες πληροφορίες για το διδακτικό και ερευνητικό έργο που παράγεται στο Τμήμα, καθώς και για την κοινωνική προσφορά των μελών και των φοιτητών του Τμήματος μπορείτε να βρείτε στην Ιστοσελίδα μας <http://www.psychol.ucy.ac.cy/>. Μπορείτε επίσης να επισκεφθείτε τα Γραφεία μας στη λεωφόρο Καλλιπόλεως, κτήριο “Αντωνίου”.

Ευχαριστούμε το μεταπτυχιακό φοιτητή του τμήματος Ψυχολογίας, Μάριο Κυριακίδη για τη σημαντική του βοήθεια στην επιμέλεια και σελίδωση αυτού του ενημερωτικού εντύπου.

Οι Επιμελητές της έκδοσης:

Χάρης Ψάλτης, Λέκτορας Κοινωνικής και Αναπτυξιακής Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Στέλιος Γεωργίου, Αναπληρωτής Καθηγητής, Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κύπρου

10 Ιανουαρίου 2008

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

Το Τμήμα Ψυχολογίας λειτούργησε για πρώτη φορά ως αυτόνομο Τμήμα την Άνοιξη του 2004. Συμπληρώνει, δηλαδή, 4 χρόνια ζωής. Μέσα σε αυτά τα 4 χρόνια, παρά τα πολλά προβλήματα και τις εγγενείς σε κάθε νέο Τμήμα αδυναμίες, έχει να επιδείξει αξιοζήλευτα επιτεύγματα τόσο σε ερευνητικό επίπεδο όσο και στο επίπεδο της παροχής εκπαιδευτικού έργου και ενεργούς συμμετοχής στα κοινωνικά δρώμενα της Κύπρου.

Βιβλία και άρθρα των μελών του Τμήματος έχουν εκδοθεί στους καλύτερους διεθνείς εκδοτικούς οίκους και στα καλύτερα διεθνή επιστημονικά περιοδικά των κλάδων έρευνας των μελών του με αποτέλεσμα η προσφορά του Τμήματος στην παραγωγή γνώσης, η οποία αποτελεί τον πρωταρχικό στόχο κάθε ερευνητικού ιδρύματος, να είναι κάτι παραπάνω από σημαντική και να αναγνωρίζεται σε παγκόσμιο επίπεδο παρά τον πολύ μικρό αριθμό των μελών ΔΕΠ του Τμήματος. Ταυτόχρονα, τα μέλη του Τμήματος έχουν αδιάλειπτη παρουσία στα σημαντικότερα διεθνή επιστημονικά συνέδρια καθιστώντας αισθητή την παρουσία του Τμήματος στο εξωτερικό. Η αναγνώριση σε διεθνές επίπεδο της ποιότητας της έρευνας που διεξάγεται στο Τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κύπρου αποδεικνύεται τόσο από τον αριθμό των διεθνών αναφορών σε άρθρα και βιβλία των μελών του όσο και από το γεγονός ότι πολλά από αυτά αποτελούν τμήμα του βασικού κορμού της διδακτέας ύλης σε ξένα Πανεπιστήμια τόσο σε προπτυχιακό όσο και μεταπτυχιακό επίπεδο. Η ποιότητα της ερευνητικής δραστηριότητας που συντελείται στο Τμήμα Ψυχολογίας το κατατάσσει βάσει των διεθνώς αναγνωρισμένων

δεικτών μεταξύ των καλύτερων Τμημάτων του Πανεπιστημίου Κύπρου και σαφώς επικεφαλής των Τμημάτων των Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Σχολών του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Το Τμήμα, συναισθανόμενο την ευθύνη του απέναντι στον Ελληνικό χώρο, προσπαθεί να συνεισφέρει τα μέγιστα στη διάδοση των σύγχρονων επιστημονικών δοξασιών μέσα από τη συγγραφή βιβλίων και επιστημονικών άρθρων στην Ελληνική γλώσσα με αποδέκτες Ελληνικά επιστημονικά περιοδικά, τη μετάφραση αναγνωρισμένων διεθνώς βιβλίων στα Ελληνικά, καθώς και με την παρουσία του σε όλα ανεξαιρέτως τα επιστημονικά συνέδρια που λαμβάνουν χώρα στην Ελλάδα.

Εκτός από την παραγωγή γνώσης, βασικός στόχος κάθε Πανεπιστημίου είναι η διάδοση αυτής της γνώσης και η εκπαίδευση νέων ερευνητών και γενικά διανοητών. Και σε αυτόν τον τομέα το Τμήμα Ψυχολογίας έχει συνεισφέρει πολλά, αλλά δυστυχώς αυτός είναι και ο τομέας στον οποίο το Τμήμα έχει τις σοβαρότερες ελλείψεις του. Στο Τμήμα απασχολούνται 10 μέλη ΔΕΠ, αριθμός που είναι λιγότερος από το ήμισυ του αριθμού που θα έπρεπε να έχει ένα Τμήμα Ψυχολογίας για να μπορεί να προσφέρει τα μάλα στη διδασκαλία και κατάρτιση νέων Ψυχολόγων. Επίσης, λόγω ελλείψεως χώρων, το Τμήμα έχει πολύ λίγα εργαστήρια σε σχέση με αυτά που οι ανάγκες μίας επαρκούς διδασκαλίας καθιστούν αναγκαία. Παρά αυτές τις ελλείψεις, το Τμήμα σε 4 χρόνια έχει καταφέρει να στείλει φοιτητές του για μεταπτυχιακές σπουδές σε φημισμένα Πανεπιστήμια όπως το Cambridge, το Oxford, το London College, το LSE (London School of Economics), το NYU (New York University) και άλλα, ένα γεγονός που αντανακλά την διεθνή

αναγνώριση σταδιακά της αξίας των προγραμμάτων και παρερχομένων σπουδών του Τμήματος. Επιπροσθέτως, και με την ενεργή οικονομική συμπαράσταση του Πανεπιστημίου, το Τμήμα Ψυχολογίας έχει διοργανώσει πλήθος συνεδρίων, συμποσίων, ομάδων εργασίας και ομιλιών που στοχεύουν στο να φέρουν σε άμεση επαφή τόσο τους φοιτητές του Τμήματος αλλά και οποιονδήποτε άλλον ενδιαφερόμενο με τους καλύτερους Επιστήμονες στο χώρο της Ψυχολογίας, και Φιλοσοφίας. Τέλος, το Τμήμα Ψυχολογίας στηρίζει με κάθε τρόπο τους Μεταπτυχιακούς φοιτητές του καλύπτοντας τα έξοδα συμμετοχής τους σε διεθνή συνέδρια, παρέχοντας ευκαιρίες εργοδότησης στο Τμήμα και διάφορες υποτροφίες. Το κυριότερο όμως είναι το ότι όλοι οι φοιτητές του Τμήματος έχουν πολλές ευκαιρίες για να εμπλακούν στην έρευνα και ερευνητικά προγράμματα των ακαδημαϊκών του Τμήματος. Ευτυχώς οι αρχές του Πανεπιστημίου αναγνωρίζουν την ανάγκη στελέχωσης του Τμήματος με νέο έμπυχο υλικό και την ανάγκη της δημιουργίας νέων εργαστηρίων. Ήδη, με την αρχή του νέου εξαμήνου θα λειτουργήσουν 4 νέα εργαστήρια του Τμήματος. Είμαστε βέβαιοι ότι με τη στήριξη των αρχών του Πανεπιστημίου το Τμήμα Ψυχολογίας θα είναι σε λίγα χρόνια μεταξύ των καλύτερων Τμημάτων Ψυχολογίας στον Ευρωπαϊκό τουλάχιστον χώρο.

Κάθε Πανεπιστήμιο, και συνεπώς κάθε Τμήμα και κάθε Πανεπιστημιακός οφείλει να έχει μία συνεχή δυναμική παρουσία στα δρώμενα της κοινωνίας. Και σε αυτόν τον τομέα το Τμήμα Ψυχολογίας πρωτοστατεί. Όλα σχεδόν τα μέλη του Τμήματος συμμετέχουν σε προγράμματα που στοχεύουν στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των πολιτών, συμμετέχουν σε ομάδες και μη-κυβερνητικές οργανώσεις που

ασχολούνται με θέματα που άπτονται καυτών κοινωνικών προβλημάτων (ναρκωτικά, βία, επανένωση της Κύπρου κ.α) και παρεμβαίνουν διαρκώς με κείμενά τους στον τύπο στη συζήτηση των κοινωνικών προβλημάτων. Τέλος, το Τμήμα προσφέρει τα μέγιστα στην Εκπαίδευση στην Κύπρο έχοντας σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας το μοναδικό στον ελληνόφωνο χώρο Μεταπτυχιακό πρόγραμμα στη Σχολική Ψυχολογία οι απόφοιτοι του οποίου πληρούν τις αυστηρότερες διεθνείς προδιαγραφές άσκησης του σημαντικότερου επαγγέλματος του Σχολικού Ψυχολόγου. Τέλος, το Τμήμα Ψυχολογίας ετοιμάζεται σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο να προχωρήσει στη δημιουργία ενός σύγχρονου Ψυχολογικού Κέντρου ενός δηλαδή κέντρου αξιολόγησης, διάγνωσης και παρέμβασης που θα παρέχει υψηλού επιπέδου ψυχολογικές υπηρεσίες, εξυπηρετώντας έτσι τις ανάγκες του τόπου. Το Κέντρο αυτό έχει διττό στόχο: να καλύψει το κενό που παρατηρείται για ποιοτική επαγγελματική εκπαίδευση των μεταπτυχιακών φοιτητών του Τμήματος Ψυχολογίας και να προσφέρει ψυχολογικές υπηρεσίες στην κοινωνία του τόπου μας. Με αυτόν τον τρόπο, το Κέντρο, στο Πανεπιστήμιο Κύπρου, θα ενισχύσει την προσφορά του και την σύνδεσή του με την κοινωνία και θα αναβαθμίσει τη στάθμη και το κύρος του επαγγέλματος του ψυχολόγου.

ΕΚΘΕΣΗ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ 2006

Το Τμήμα μας έχει 10 μέλη ΔΕΠ. Από αυτά, η κ. Φ. Κωσταντινίδου άρχισε να εργάζεται στο πανεπιστήμιο Κύπρου το Σεπτέμβριο του 2006 και συνεπώς η παρούσα έκθεση δεν την περιλαμβάνει. Παρατίθενται πρώτα οι

συλλογικές δραστηριότητες του Τμήματος και ακολουθούν οι δραστηριότητες εκάστου μέλους του Τμήματος ξεχωριστά.

I. ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

A. Το Τμήμα μας οργάνωσε διεθνές Συνέδριο για τα 150 χρόνια από τη γέννηση του S. Freud. Το Συνέδριο αποτελείτο από μια σειρά διημερίδων και ομιλιών τον Οκτώβριο του 2006. Στο συνέδριο μίλησαν κατόπιν προσκλήσεως οι κάτωθι:

1. Φ. Καργόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
2. Α. Τζαβάρας, Καθηγητής Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.
3. Α. Μπαλτάς, Καθηγητής Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.
4. M. T. Zittoun, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Institut de Psychologie Université de Lausanne
5. Α. Δημητρίου, Καθηγητής Πανεπιστημίου Κύπρου.
6. Δ. Πορτίδης, Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Κύπρου.
7. Εκπρόσωποι του Ψυχιατρικού Συλλόγου Κύπρου.

B. Το Τμήμα μας οργάνωσε από τον Οκτώβριο μέχρι τον Δεκέμβριο του 2006 σειρά διαλέξεων/σεμιναρίων για τους φοιτητές του αλλά και για το ευρύτερο κοινό σε θέματα Σχολικής Ψυχολογίας.

Στα σεμινάρια αυτά δίδαξαν οι κάτωθι:

1. Α. Χατζηχρίστου Καθηγήτρια Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.
2. Α. Ματσόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Κρήτης.
3. Μ. Αργυρίδης, Συμβουλευτικός Ψυχολόγος
4. Γ. Σπανούδης, Λέκτορας Πανεπιστημίου Κύπρου.

5. Τ. Παπαδόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Κύπρου.
6. Γ. Παναγιώτου, Επίκουρη Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Κύπρου.
7. Φ. Κωσταντινίδου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Κύπρου.
8. Α. Λουτσιου, Υπεύθυνη Πρακτικής Άσκησης Τμήματος Ψυχολογίας, Πανεπιστημίου Κύπρου.

Γ. Το τμήμα οργάνωσε επίσης την 28^η Μαρτίου 2006 συμπόσιο με θέμα «Κοινωνική Αλληλεπίδραση, μάθηση και γνωστική ανάπτυξη: Τρεις γενεές ερευνών». Στο συνέδριο μίλησαν κατόπιν προσκλήσεως οι κάτωθι:

1. Gerard Duveen Αναπληρωτής Καθηγητής Γενετικής Κοινωνικής Ψυχολογίας, Department of Social and Developmental Psychology, University of Cambridge
2. Anne-Nelly Perret Clermont Καθηγήτρια Ψυχολογίας, Institut de Psychologie Faculté des Lettres et Sciences humaines Université de Neuchâtel.
3. Ivana Markova Καθηγήτρια Κοινωνικής Ψυχολογίας, Department of Psychology, University of Stirling
4. Χάρης Ψάλτης Λέκτορας Κοινωνικής Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Δ. Από τον Απρίλιο του 2006 στο Πανεπιστήμιο Κύπρου οργανώνονται τακτικά σεμινάρια Κοινωνικής Ψυχολογίας από την προσωρινή διοικούσα επιτροπή του Κυπριακού Ομίλου Κοινωνικής Ψυχολογίας. Τον Σεπτέμβριο του 2007 ο Gerard Duveen Αναπληρωτής Καθηγητής Γενετικής Κοινωνικής Ψυχολογίας,

Τμήμα Κοινωνικής και Αναπτυξιακής Ψυχολογίας, University of Cambridge έδωσε διάλεξη με θέμα: «Η Ανάπτυξη των κοινωνικών αναπαραστάσεων του φύλου στο παιδί». Επίσης την 6^η Νοεμβρίου του 2007 οργανώθηκε συνέδριο στη νεκρή ζώνη στο Ledra Palace όπου ο διευθυντής του τμήματος για τη Μελέτη της Διομαδικής Σύγκρουσης στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, Καθηγητής Miles Hewstone και Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι Κοινωνικοί Ψυχολόγοι και ερευνητές παρουσίασαν έρευνες που αφορούν την επαφή Καθολικών και Προτεσταντών στη Β. Ιρλανδία και Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων στην Κύπρο σε σχέση με την οικοδόμηση εμπιστοσύνης.

Ε. Το Τμήμα μας οργάνωσε στις 6 Οκτωβρίου 2007 Σεμινάριο στην Χωρική Αντίληψη και Μνήμη, στο οποίο έλαβαν μέρος οι κάτωθι:

1. Professor Barbara Tversky, Columbia University, Teacher's College
2. Professor Michel Denis, LIMSI-CNRS, Université de Paris-Sud, Orsay, France
3. Professor Cesare Cornoldi, University of Padova, Dept. of Psychology
4. Professor Andreas Demetriou, University of Cyprus, Dept. of Psychology
6. Lecturer Marios Avraamides, University of Cyprus, Dept. of Psychology

ΣΤ. Από το Μάιο του 2006 μέχρι σήμερα έχουν δώσει ομιλίες σε διάφορα θέματα στην Ψυχολογία 12 διακεκριμένοι Ακαδημαϊκοί από Πανεπιστήμια του Εξωτερικού.

Αθανάσιος Ραφτόπουλος, Πρόεδρος του Τμήματος Ψυχολογίας

ΠΟΙΟΙ ΕΙΜΑΣΤΕ (ΣΕ ΠΡΩΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ)

Ανδρέας Δημητρίου, Καθηγητής
Ψυχολογίας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ

Η έρευνά μου έχει σαν επίκεντρό της τον ανθρώπινο νου και την ευφυΐα. Ειδικότερα, επιχειρώ να προσδιορίσω τα βασικά συστατικά του νου, την οργάνωσή τους και την ανάπτυξή τους από τη γέννηση μέχρι την προχωρημένη ηλικία. Εξάλλου, ο νους αποτελεί το λειτουργικό μέρος της ανθρώπινης ευφυΐας, αν δεχτούμε τη θέση της ψυχομετρικής ψυχολογίας ότι η ευφυΐα αποτελεί το σύμπλεγμα των λειτουργιών που επιτρέπουν στους ανθρώπους να κατανοούν τον κόσμο, να μαθαίνουν και να λύνουν τα προβλήματα που αυτός θέτει. Αν οι θεωρίες για το νου αναφέρονται στο τι περιλαμβάνει ο νους, οι θεωρίες για την ευφυΐα αναφέρονται στους νοητικούς παράγοντες ως προς τους οποίους οι άνθρωποι διαφέρουν μεταξύ τους.

Η έρευνά μου επιχειρεί να παράγει την εμπειρική βάση που θα επιτρέψει την ενοποίηση των θεωριών για το νου, την ευφυΐα, και τη γνωστική ανάπτυξη σε μια συνολική συνεκτική θεωρία. Κατά τη θεωρία αυτή, ο νους περιλαμβάνει εξειδικευμένες νοητικές λειτουργίες και ικανότητες που επιτρέπουν την κατανόηση ειδικού τύπου σχέσεων, όπως είναι οι ποσοτικές, οι χωρικές, και οι αιτιώδεις σχέσεις και γενικές ικανότητες αυτοπαρακολούθησης αυτοαναπαράστασης και αυτοελέγχου (Demetriou, 2000), που επιτρέπουν την οργάνωση και τη διαμόρφωση των στρατηγικών λύσης προβλημάτων και κατανόησης. Από την αλληλεπίδραση εξειδικευμένων και γενικών διαδικασιών οικοδομείται η λογική

σκέψη, ως διαδικασία συστηματικής διαχείρισης της πληροφορίας και συναγωγής συμπερασμάτων. Όλες αυτές οι λειτουργίες εκτυλίσσονται υπό τους δομικούς περιορισμούς του νου μας, όπως είναι η ταχύτητα με την οποία μπορεί να επεξεργαστεί πληροφορίες, οι δυνατότητες εστίασης του νου σε ό,τι πρέπει την κάθε στιγμή, και ο όγκος των πληροφοριών που μπορεί να αναπαραστήσει και να χειριστεί σε μια δεδομένη στιγμή. Η θεωρία περιγράφει με ακρίβεια την αρχιτεκτονική αυτή και την ανάπτυξη όλων των παραμέτρων που περιλαμβάνει (Demetriou, Christou, Spanoudis, & Platsidou, 2002; Demetriou, Efklides, & Platsidou, 1993; Demetriou, Spanoudis, & Mougi, in press).

Η έρευνα είναι πειραματική και η διαχείριση των δεδομένων βασίζεται κυρίως σε σύγχρονες μεθόδους δομικών εξισώσεων. Ένα δείγμα πρόσφατων εργασιών αφορά τη θέση της αυτογνωσίας στην νοητική αρχιτεκτονική και ανάπτυξη (Demetriou & Kazi, 2001, 2006), τη δυναμική σχέση μεταξύ ταχύτητας και ελέγχου επεξεργασίας, εργαζόμενης μνήμης, και διαφόρων μορφών εξειδικευμένου και γενικευμένου συλλογισμού (Demetriou, Mouyi, & Spanoudis, in press) και τους μηχανισμούς αλλαγής (Demetriou & Raftopoulos, 1999, 2004). Εξάλλου, μια σειρά ερευνών μελετά τη διαπολιτισμική εγκυρότητα της αρχιτεκτονικής αυτής (Demetriou, Zhang, Spanoudis, Christou, Kyriakides, & Platsidou, 2005), τις σχέσεις ανάμεσα σε όλες τις πιο πάνω λειτουργίες με τη σχολική επίδοση και την εκπαίδευση (Adey, Csapo, Demetriou, Hautamaki, & Shayer, in press; Demetriou & Panaoura, 2006) αλλά και την προσωπικότητα (Demetriou, Kyriakides, & Avraamidou, 2003). Πρόσφατα, με άλλους συνεργάτες, αρχίσαμε την

πειραματική μελέτη των σχέσεων ανάμεσα σε κάποιες από τις λειτουργίες αυτές και τον εγκέφαλο.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Demetriou, A., (2000). Organization and development of self-understanding and self-regulation: Toward a general theory. In M. Boekaerts, P. R. Pintrich, & M. Zeidner (Eds.), *Handbook of self-regulation* (pp. 209-251). Academic Press.
- Demetriou, A., Christou, C., Spanoudis, G., & Platsidou, M. (2002). The development of mental processing: Efficiency, working memory, and thinking. *Monographs of the Society of Research in Child Development, 67*, Serial Number 268.
- Demetriou, A., Efklides, A., & Platsidou, M. (1993) The architecture and dynamics of developing mind: Experiential structuralism as a frame for unifying cognitive developmental theories. *Monographs of the Society for Research in Child Development, 58* (5, Serial No. 234).
- Demetriou, A., & Kazi, S. (2001). *Unity and modularity in the mind and the self: Studies on the relationships between self-awareness, personality, and intellectual development from childhood to adolescence*. London: Routledge.
- Demetriou, A., & Kazi, S. (2006). Self-awareness in g (with processing efficiency and reasoning). *Intelligence, 34*, 297-317.
- Demetriou, A., Kyriakides, L., & Avraamidou, C. (2003). The missing link in the relations between intelligence and personality. *Journal of Research in Personality, 37*, 547-581.
- Demetriou, A., Mouyi, A., & Spanoudis, G. (in press). Modeling the structure and development of g. *Intelligence*.
- Demetriou, A., & Panaoura, R. (2006). Mathematics in the mind: Its place, architecture, and development. In L. Verschaffel, F. Dochy, M. Boekaerts, & S. Vosniadou (Eds.) (in press). *Instructional psychology: Past, present and future trends. Fifteen essays in honor of Erik De Corte. (Advances in Learning and Instruction Series)* (pp. 19-38). Amsterdam: Pergamon.
- Demetriou A., & Raftopoulos, A. (1999). Modeling the developing mind: From structure to change. *Developmental Review, 19*, 319-368.
- Demetriou, A., & Raftopoulos, A. (2004) (Eds.). *Developmental Change: Theories, models and measurement*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Demetriou, A., Zhang, X. K., Spanoudis, G., Christou, C., Kyriakides, L., & Platsidou, M. (2005). The architecture and development of mental processing: Greek, Chinese or Universal? *Intelligence, 33*, 109-141.
- Demetriou, A., Spanoudis, G., & Mouyi, A. (in press). A Three-level Model of the Developing Mind: Functional and Neuronal Substantiation and Educational Implications. In M. Ferrari and L. Vuletic (Eds.), *The Developmental Relations between Mind, Brain, and Education: Essays in honor of Robbie Case*. New York: Springer

Στέλιος Ν. Γεωργίου, Αναπληρωτής Καθηγητής Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας

Τα τελευταία χρόνια ασχολήθηκα ερευνητικά με τρία θέματα τα οποία εμπίπτουν στα ευρύτερα μου ενδιαφέροντα, δηλαδή την επίδραση του πλαισίου και διατομικών μεταβλητών στην ανθρώπινη ανάπτυξη. Τα θέματα αυτά είναι η γονεϊκή εμπλοκή, οι αιτιακές αποδόσεις που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί για να εξηγήσουν την επίδοση των παιδιών στο σχολείο και τέλος οι παράγοντες που επηρεάζουν τη σχολική επιθετικότητα.

Ως προς το πρώτο θέμα, βασικό συμπέρασμα σειράς ερευνών που ξεκίνησαν πριν δέκα χρόνια (Georgiou, 1997, 1999) είναι πως αντίθετα με την άποψη που κυριαρχεί στη βιβλιογραφία, ότι δηλαδή τα δημογραφικά στοιχεία των γονιών (κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο, μορφωτικό επίπεδο, φύλο κλπ) καθορίζουν το βαθμό εμπλοκής τους, οι γονείς τείνουν να εμπλέκονται όταν πιστεύουν ότι έχουν ρόλο να παίξουν και ότι μπορούν να παίξουν αυτό το ρόλο καλά. Με άλλα λόγια, η εμπλοκή των γονιών επηρεάζεται από το τι πιστεύουν για την εμπλοκή και το τι πιστεύουν για την επίδοση των παιδιών τους και όχι τόσο από το ποιοί είναι (Georgiou & Tourva, 2007a).

Εκτός από τους γονείς, «σημαντικοί άλλοι» στη ζωή του παιδιού θεωρούνται και οι εκπαιδευτικοί, αφού με τις στάσεις και τη συμπεριφορά τους επηρεάζουν την αυτό-εικόνα, τα κίνητρα και τελικά την επίδοση των παιδιών στο σχολείο (Georgiou, 2008a). Ανάλογα με την εξήγηση που δίνουν οι δάσκαλοι για την αποτυχία κάποιου παιδιού (π.χ. αν αυτή οφείλεται σε χαμηλή προσπάθεια ή χαμηλή ικανότητα) διαμορφώνεται και ο χειρισμός που τυγχάνει το παιδί αυτό στην τάξη, καθώς και η επιμονή (ή η πρόωρη παραίτηση) του

δασκάλου να το βοηθήσει (Georgiou, Christou, Stavrinides & Panaoura, 2002).

Το θέμα της σχολικής επιθετικότητας είναι από μόνο του πολύ σοβαρό αφού επηρεάζει τις ζωές μιας σημαντικής μειοψηφίας παιδιών. Οι συνέπειες της θυματοποίησης περιγράφονται ως διαβρωτικές και δυσβάστακτες για τα θύματα. Επειδή αναζητούνται διεθνώς μηχανισμοί έγκαιρου εντοπισμού ατόμων που βρίσκονται σε ομάδες υψηλού κινδύνου ως προς τη θυματοποίηση, σχεδιάσαμε μια σειρά ερευνών με στόχο να προταθεί ένα μοντέλο που να περιγράφει τις παραμέτρους της βίας μεταξύ συνομηλίκων (peer violence). Τα αποτελέσματα κατάφεραν να τεκμηριώσουν τη σχέση που έχει η γονεϊκή συμπεριφορά (και πιο συγκεκριμένα η μητρική) στο σπίτι με την επιθετική συμπεριφορά του παιδιού στο σχολείο. Η υπερπροστατευτική μητέρα συνδέεται με την τάση του παιδιού για θυματοποίηση, ενώ η μητέρα με συναισθηματικά προβλήματα κατάθλιψης (και συνεπώς αδυναμία ελέγχου του παιδιού) συνδέεται με προβλήματα επιθετικότητας (bullying) του παιδιού (Georgiou, 2008β).

Στις έρευνες αυτές πήραν μέρος αρκετοί μεταπτυχιακοί φοιτητές που παρουσίασαν τα αποτελέσματα σε διεθνή συνέδρια και συμμετείχαν σε δημοσιεύσεις (Georgiou, Stavrinides & Kyriakou 2007). Georgiou, Constantinides & Mouskounti 2007). Έχουν επίσης ερευνηθεί ειδικές διαστάσεις του φαινομένου όπως η σχέση με το γονεϊκό στυλ (Georgiou, 2008γ) και την απόδοση αιτιότητας της βίας (Georgiou, submitted).

Βασική μεθοδολογία των πιο πάνω ερευνών είναι η επιβεβαιωτική παραγοντική ανάλυση και η δημιουργία δομικών μοντέλων εξισώσεων. Επιδίωξη μου ήταν και είναι να δημιουργηθεί ερευνητική ομάδα με

ενεργητική συμμετοχή φοιτητών για διεκδίκηση χρηματοδότησης από το Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας και άλλες συναφείς πηγές για τις πιο πάνω δραστηριότητες και για εκείνες που θα προκύψουν στην πορεία.

Εκτός από την έρευνα, με ενδιαφέρει πάρα πολύ η διδασκαλία, γι' αυτό και φροντίζω να είναι ενδιαφέροντα τα μαθήματα που διδάσκω, βασισμένα στη σύγχρονη γνώση αλλά και σε δια-δραστικές μεθόδους επικοινωνίας με τους φοιτητές.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Georgiou, St. (2008a). Beliefs of experienced and novice teachers about achievement. *Educational Psychology* (in print)

Georgiou, St. (2008β). Bullying and victimization at school: the role of mothers. *British Journal of Educational Psychology* (in print).

Georgiou, St. (2008γ). Parental style and child involvement in peer violence at school, *Social Psychology of Education*, (in print).

Georgiou, St. (1999). Parental attributions predictors of involvement and influences of achievement. *British Journal of Educational Psychology*, 69(3), 409-429.

Georgiou, St. (1997). Parental involvement: definition and outcomes. *Social Psychology of Education*, 1(3), 189-209.

Georgiou, St. & Tourva, A. (2007α). Parental attributions and parental involvement. *Social Psychology of Education*, 10(4), 473-482.

Georgiou, St. & Tourva, A. (2007β). Teacher attributions of achievement: stereotypes in the classroom. *Education and Society*, 25(2), 73-86.

Georgiou, St., Christou, C., Stavrinides, P. & Panaoura, G. (2002). Teacher attributions of student failure and teacher behavior towards the failing student. *Psychology in the Schools*, 39(5), 583-595.

Georgiou, St. & Christou, C. (2000). Family parameters of achievement: A structural equation model. *European Journal of Psychology of Education*, 15(2), 297-311.

Georgiou, St., Stavrinides, P. & Kyriakou, M. (2007). Bullying at school: student perceptions. *Scientia Paedagogica Experimentalis* -special issue (paper accepted).

Georgiou, St., Constantinides, C. & Mouskounti, T. (2007). Maternal responsiveness and child victimization at school, Official Conference Proceedings, Interpersonal Acceptance-Rejection. Istanbul, 21-24 June, 2006.

Georgiou, St., Stavrinides, P. & Kalavana, T. (2007). Is Victor better than Victoria at Maths? *Educational Psychology in Practice*, 23(4), 329-342.

Georgiou, St. Personal and maternal parameters of peer violence at school. *Journal of School Violence*, (under review).

ΒΙΒΛΙΑ

Γεωργίου, Στ. (2007). *Του παιδιού και του σχολείου (συλλογικός τόμος)*. Αθήνα: Ατραπός.

Γεωργίου, Στ. (2005). *Ψυχολογία οικογενειακών συστημάτων*. Αθήνα: Ατραπός.

Γεωργίου, Στ. (2003). *Εκπαιδεύοντας ψυχολόγους στη Συμβουλευτική*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Γεωργίου, Στ. (2000). *Σχέση Σχολείου-Οικογένειας και Ανάπτυξη του Παιδιού*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ειρήνη – Άννα Διακίδου ,
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας

Ως Εκπαιδευτική Ψυχολόγος, ο προσανατολισμός μου είναι ως επί το πλείστον ερευνητικός και έχει ως επίκεντρο τη Μάθηση. Η κατανόηση της μαθησιακής διαδικασίας και των παραγόντων (ατομικών και περιβαλλοντικών) που επηρεάζουν τα αποτελέσματά της, οριοθετούν το βασικό πεδίο του ερευνητικού μου ενδιαφέροντος. Ένα μεγάλο μέρος της δουλειάς μου εστιάζεται στην κατανόηση και στη μάθηση από κείμενο, και διεξάγεται σε συνεργασία με φοιτητές (προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς) και επιστημονικούς συνεργάτες. Το κείμενο (από το σχολικό εγχειρίδιο μέχρι το πρόγραμμα διακυβέρνησης υποψηφίων προέδρων - σε παραδοσιακή ή ηλεκτρονική μορφή) παραμένει ένα από τα βασικότερα μέσα άντλησης πληροφοριών για τον κόσμο γύρω μας (κοινωνικό, επαγγελματικό, επιστημονικό, πολιτικό, κλπ.), και, συνεπώς, πηγή γνώσεων και δεξιοτήτων σημαντικών για την προσαρμογή μας σε αυτόν. Η κατανόηση ενός οποιουδήποτε κειμένου απαιτεί το συντονισμό και την παράλληλη εφαρμογή μιας σειράς αντιληπτικών και γνωστικών διαδικασιών που έχουν ως αποτέλεσμα την δημιουργία μιας νοητικής αναπαράστασης της κατάστασης ή των εννοιολογικών σχέσεων που παρουσιάζει το κείμενο. Κανένα κείμενο όμως δεν είναι αρκετά σαφές ή ολοκληρωμένο, και κάθε κείμενο, όπως άλλωστε και άλλα σύνολα φυσικών ερεθισμάτων, αποτελείται από μέρη των οποίων η πρόσληψη γίνεται σειριακά. Αυτό σημαίνει ότι η δημιουργία μιας νοητικής αναπαράστασης του κειμένου προαπαιτεί συμπερασματική επεξεργασία που στόχο της έχει την

επέκταση του κειμένου και τη σύνδεση και ενσωμάτωση των μερών του σε ενιαία νοητικά σύνολα. Αυτή η συμπερασματική επεξεργασία είναι που 'δίνει νόημα' σε ένα κείμενο και καθορίζει το κατά πόσο η νοητική αναπαράσταση που δημιουργείται μπορεί να υποστηρίξει τη μάθηση από κείμενο και σε ποιο βαθμό. Παλαιότερη έρευνά μου ανέδειξε αυτό το σημείο, δείχνοντας ότι ακόμα και η απόκτηση του νοήματος μιας άγνωστης λέξης εξαρτάται από το επίπεδο συμπερασματικής κατανόησης που επιτυγχάνει ο αναγνώστης (παιδιά 12 χρ.) και όχι από το κατά πόσο το κείμενο παρέχει σαφείς ενδείξεις ως προς το νόημά της (π.χ., Diakidou, 1998).

Η διαφορετικότητα ανάμεσα σε κείμενα όπως ένα διήγημα, ένα επιστημονικό δοκίμιο, και ένα σχέδιο επίλυσης του Κυπριακού προβλήματος, είναι παραπάνω από εμφανής. Αυτό όμως που έχει θεωρητικό και ερευνητικό ενδιαφέρον είναι πώς παράγοντες του είδους του κειμένου επηρεάζουν ξεχωριστά και σε αλληλεπίδραση τη νοητική αναπαράσταση που δημιουργεί ή που μπορεί να δημιουργήσει η αναγνώστρια. Για παράδειγμα, το πληροφοριακό κείμενο, που είναι εξ' ορισμού μαθησιακό κείμενο (βασικός στόχος του είναι η παροχή νέων πληροφοριών), παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες στην κατανόησή του λόγω της αυξημένης πιθανότητας έλλειψης προϋπάρχουσας γνώσης θέματος και δομής εκ μέρους της αναγνώστριας (π.χ., Diakidou, 1999). Η έλλειψη της πρώιμης εξοικείωσης με πληροφοριακά κείμενα έχει ως αποτέλεσμα την διαφοροποίηση της σχέσης που βρίσκουμε να υπάρχει ανάμεσα στην προφορική και γραπτή κατανόηση του λόγου (Diakidou, Stylianou, Kareffilidou, & Papageorgiou, 2005). Το αποτέλεσμα της έλλειψης γνώσης για το θέμα και

εξοικείωσης με τη δομή μπορεί να είναι η παρεμπόδιση της συμπερασματικής επεξεργασίας και, συνεπώς, η δημιουργία ελλιπούς νοητικής αναπαράστασης. Κάτι τέτοιο έχει άμεση αρνητική επίδραση στη μάθηση, αναιρώντας στην ουσία το στόχο του πληροφοριακού κειμένου.

Το επιστημονικό δοκίμιο είναι μια ιδιαίτερη κατηγορία πληροφοριακού κειμένου που η δυσκολία στην κατανόησή του οφείλεται όχι μόνο στην έλλειψη γνώσης αλλά και στην ύπαρξη μη-συμβατής γνώσης (π.χ., παρανοήσεις). Αν, όμως, το επιστημονικό κείμενο δομηθεί έτσι ώστε να αναιρεί και να ανασκευάζει τυχόν λανθασμένες αντιλήψεις (refutation text), τότε αυτό διευκολύνει τη μάθηση ακόμα και μικρότερων παιδιών (π.χ., Diakidoy, Kendeou, & Ioannides, 2003). Αυτό που δεν είναι ακόμα κατανοητό όμως είναι πώς η ιδιαίτερη δομή τέτοιων «ανατρεπτικών» κειμένων διαφοροποιεί τη συμπερασματική επεξεργασία και τη νοητική αναπαράσταση που δημιουργείται. Συνεπώς, η έρευνα που κάνω τώρα περιλαμβάνει μικρό-ανάλυση πρωτοκόλλων σκέψης (think-aloud) και ανάκλησης σε συνδυασμό με χρόνους ανάγνωσης ανατρεπτικών κειμένων, και έχει ως στόχο την αποκάλυψη των μηχανισμών που εμπλέκονται (on-line) και των αποτελεσμάτων τους (off-line). Επειδή όμως το ανατρεπτικό κείμενο μπορεί να είναι ένα κατ' εξοχήν πολιτικό κείμενο (ακραίο παράδειγμα είναι το προπαγανδιστικό κείμενο), μια παράλληλη έρευνά μου επικεντρώνεται στην κατανόηση κειμένων που πραγματεύονται σύγχρονα κοινωνικό-πολιτικά θέματα και τους παράγοντες που διευκολύνουν ή παρεμποδίζουν την κριτική τους θεώρηση.

Τέλος, και όπως διαφαίνεται πιο πάνω, το πλαίσιο που οριοθετεί η υπόθεση

της εξειδίκευσης-ανά-πεδίο(κυρίως γνωσιακό) χαρακτηρίζει και την υπόλοιπη ερευνητική μου δουλειά στον ευρύτερο χώρο της Μάθησης. Έτσι, προηγούμενη έρευνα μου έχει εξετάσει τη μάθηση στην επιστήμη (π.χ., Diakidoy & Ioannides, 2004; Diakidoy & Kendeou, 2001) και την εκδήλωση της δημιουργικότητας που μπορεί να επιτρέπει η μάθηση στην επιστήμη και στην ιστορία (π.χ., Diakidoy, I.N., & Kanari, E. 1999; Diakidoy & Constantinou, 2001; Diakidoy & Spanoudis, 2002).

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Diakidoy, I. N., Stylianos, P., Kareffilidou, C., & Papageorgiou, P. (2005). The relationship between reading and listening comprehension of different types of text at increasing grade levels. *Reading Psychology, 26*, 55-80.

Diakidoy, I. N., & Ioannides, C. (2004). Elementary-school children's ability to distinguish hypothetical beliefs from statements of preference. *Journal of Educational Psychology, 96*, 536-544.

Diakidoy, I. N., Kendeou, P., & Ioannides, C. (2003). Reading about energy: The effects of text structure in science learning and conceptual change. *Contemporary Educational Psychology, 28*, 335-356.

Diakidoy, I. N., & Spanoudis, G. (2002). The issue of domain specificity in creativity testing: A comparison of performance on a general divergent-thinking test and a parallel content-specific test. *Journal of Creative Behavior, 36*, 41-61.

Diakidoy, I. N., & Kendeou, P. (2001). facilitating conceptual change in astronomy: A comparison of the effectiveness of two instructional approaches. *Learning and Instruction, 11*, 1-20.

Diakidoy, I.N., & Constantinou, C.P. (2001). Creativity in Physics: Response fluency and task specificity. *Creativity Research Journal, 13*, 399-408.

Diakidoy, I.N. (1998). The role of reading comprehension in word meaning acquisition during reading. *European Journal of Psychology of Education, 13*, 131-154.

Diakidoy, I.N. (1999). Comprehension and learning from scientific text. In A. Gagatsis (Ed.), *A multidimensional approach to learning in mathematics and science* (pp. 361-389). Thessaloniki, GR: Art of Text.

Diakidoy, I.N., & Kanari, E. (1999). Student teachers' beliefs about creativity. *British Educational Research Journal, 25*, 225-243.

Φώφη Κωνσταντινίδου ,
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Κλινικής
Ψυχολογίας, Τμήμα Ψυχολογίας

Η έρευνα μου έχει ως επίκεντρο τις νευρολογικές παθήσεις και τις επιδράσεις τους στις γνωστικές και γλωσσικές λειτουργίες. Απώτερος σκοπός του ερευνητικού μου έργου είναι η εύρεση αποτελεσματικών μεθόδων για τη νευροψυχολογική αποκατάσταση των γνωστικών και γλωσσικών ικανοτήτων των ασθενών με αυτά τα προβλήματα.

Το πρόγραμμα μου έχει αναπτυχθεί στο Πανεπιστήμιο Μαϊάμι των ΗΠΑ. Εκεί δημιούργησα και διευθύνω μέχρι σήμερα το Εργαστήριο Νευρογνωστικών Ερευνών. Το ερευνητικό μου πρόγραμμα στο Πανεπιστήμιο Κύπρου έχει ως στόχο την συνέχεια του ερευνητικού προγράμματος που κινείται γύρω από τους ακόλουθους βασικούς άξονες:

1. Προβλήματα μνήμης μετά από κρανιοεγκεφαλικές κακώσεις και άλλες νευρολογικές διαταραχές

Τα προβλήματα μνήμης μου κίνησαν το ενδιαφέρον νωρίς στην ερευνητική μου καριέρα καθότι ποικίλες νευρολογικές παθήσεις, συμπεριλαμβανομένων και των κρανιοεγκεφαλικών κακώσεων (ΚΕΚ), προκαλούν διαταραχές στη μνήμη. Επιπλέον, οι ΚΕΚ προκαλούν δυσκολίες στις εκτελεστικές λειτουργίες και κατά συνέπεια επηρεάζουν την επεξεργασία και ανάκληση πληροφοριών. Τα προβλήματα μνήμης επηρεάζουν δυσμενώς τη νευροψυχολογική αποκατάσταση των ασθενών με ΚΕΚ που ως επί το πλείστον είναι νεαρά άτομα κάτω των 35. Έχω εξετάσει συστηματικά την επίδραση του τρόπου παρουσίασης πληροφοριών (modality presentation) στην εργαζόμενη μνήμη

και εκμάθηση λέξεων. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η μνήμη επωφελείται από την οπτική παρουσίαση πληροφοριών σε σύγκριση με την ακουστική παρουσίαση (Constantinidou & Neils, 2005; Constantinidou, Neils, Bouman, Lee, & Shuren, 1996; Constantinidou, 1998; Constantinidou, 1999; Constantinidou & Kreimer, 2004; Sanders, Nakase-Thomson, Constantinidou, Wertheimer, & Paul, in press).

Θα χρησιμοποιήσουμε αυτό το πρωτόκολλο σε ένα καινούργιο ερευνητικό πρόγραμμα σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Γενετικής και Νευρολογίας Κύπρου για να μελετήσουμε θέματα μνήμης με ασθενείς που πάσχουν από χρόνια κροταφική επιληψία.

2. Κλινική έρευνα για γνωστική αποκατάσταση μετά από ΚΕΚ

Η έρευνα μου για προβλήματα μνήμης χάραξε το δρόμο για αυτό το πρόγραμμα το οποίο χρηματοδοτείται συστηματικά) από διάφορους οργανισμούς, συμπεριλαμβανομένων και των Εθνικών Ινστιτούτων Υγείας των ΗΠΑ.

Η αποκατάσταση νευρογνωστικών λειτουργιών είναι βασικό μέρος της όλης αποκατάστασης ασθενών με νευρολογικές παθήσεις. Η νευροψυχολογική θεραπεία συμπεριλαμβάνει τη μνήμη, προσοχή, οργάνωση και κατηγοριοποίηση πληροφοριών καθώς επίσης την επίλυση προβλημάτων. Το 2001 στο Εργαστήριο Νευρογνωστικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Μαϊάμι δημιουργήσαμε το Categorization Program (CP) που έχει ως σκοπό την αποκατάσταση προβλημάτων κατηγοριοποίησης σε ασθενείς με ΚΕΚ. Το CP χρησιμοποιείται σε 4 κλινικά κέντρα στις ΗΠΑ που ειδικεύονται στη νευρογνωστική

αποκατάσταση ασθενών με ΚΕΚ. Τα αποτελέσματα των ερευνών δείχνουν ότι το CP σε συνδυασμό με εντατική νευρολογική αποκατάσταση (comprehensive rehabilitation) είναι αποτελεσματικό στη βελτίωση ικανοτήτων κατηγοριοποίησης αλλά και των γνωστικών λειτουργιών γενικότερα. Επίσης οι ασθενείς δείχνουν βελτίωση στις καθημερινές δραστηριότητες τους (Constantinidou et al., 2007; Constantinidou in press; Constantinidou et al., 2005; Constantinidou, Thomas, & Best, 2004; Constantinidou & Kreimer, 2004).

3. Γνωστικές αλλαγές στους υγιείς ενήλικες

Το ποσοστό του πληθυσμού άνω των 60 αυξάνεται συνεχώς και προβλέπεται να συνεχίσει να αυξάνεται. Κατά συνέπεια είναι σημαντικό για την ποιότητα ζωής των ηλικιωμένων καθώς και για κοινωνικοοικονομικούς λόγους να συνεχιστεί η παραγωγικότητά τους και οι επαγγελματικές και κοινωνικές τους δραστηριότητες. Μία από τις πιο συχνές νευροψυχολογικές αλλαγές που χαρακτηρίζουν την τρίτη ηλικία είναι η αλλοίωση της μνήμης και έκπτωση στη χρήση στρατηγικής. Τα αποτελέσματα των ερευνών μας έδειξαν ότι ανάλογα με νεαρά άτομα που έχουν υποστεί ΚΕΚ, η μνήμη των ηλικιωμένων παρουσιάζει μείωση (συγκριτικά με νεότερα φυσιολογικά άτομα) και επωφελείται περισσότερο από τον οπτικό παρά τον ακουστικό τρόπο παρουσίασης πληροφοριών (Constantinidou & Baker, 2002).

Έρευνες έχουν δείξει ότι εκτός από την ηλικία, η γλώσσα και οι πολιτισμικές διαφορές έχουν επίδραση στις ψυχοδιανοητικές ικανότητες όπως μνήμη και συγκέντρωση. Παρόλο που υπάρχουν αρκετά ευαίσθητα μέτρα αξιολόγησης γλώσσας, μνήμης και άλλων ψυχοδιανοητικών ικανοτήτων

σε άλλες γλώσσες, υπάρχει μεγάλη ανάγκη για προσαρμογή και στάθμιση νευροψυχολογικών τεστ στα ελληνικά. Ως μέρος του ερευνητικού προγράμματος, έχουμε προσαρμόσει διάφορα νευροψυχολογικά δοκίμια στα ελληνικά και έχουμε συμπεριλάβει ελληνοκύπριους και αμερικανούς ηλικίας 18-90 στις διαπολιτισμικές έρευνες. Τα αποτελέσματα της ερευνάς μας δείχνουν ότι υπάρχουν διαφορές στην επίδοση μεταξύ των δύο ομάδων σε ορισμένα μέτρα μνήμης, λόγω διαφορών στη δομή των δύο γλωσσών. Ταυτόχρονα, εντοπίζονται διαφορές που προκαλούνται από πολιτισμικές και κοινωνικές διαφορές και όχι λόγω διαφορών στο γλωσσικό σύστημα της κάθε γλώσσας (Constantinidou & Ioannou, 2007).

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Constantinidou, F. (in press) Neuropsychological and Psychological Rehabilitation after TBI. In G. J. Murray (Ed.). *The Forensic Evaluation of Traumatic Brain Injury: A Handbook for Clinicians and Attorneys* (2nd Edition). CRC Press.

Constantinidou, F. (1999). The effects of stimulus modality on interference and recognition performance following brain injury. *Journal of Medical Speech-Language Pathology*, 7(4), 283-295.

Constantinidou, F. (1998). Active memory strategies following moderate to severe head injury: In search of important components. *HEARSAY*, 12(1), 20-26.

Constantinidou, F. and Baker, S. (2002). Stimulus modality and verbal learning in normal aging. *Brain and Language*, 82, 296-311.

Constantinidou, F., Ioannou, M. (in review). The effects of age and language on paragraph recall abilities in Greek-Cypriot and American English speakers. *Psychologia*.

Constantinidou, F. and Kreimer, L.T. (2004). Feature description and categorization of common objects after traumatic brain injury: The effects of a multi-trial paradigm. *Brain and Language*, 89(1), 216-225.

Constantinidou, F., Neils, J., Bouman, D., Lee, L., & Shuren, J. (1996). Pictorial superiority during verbal learning tasks following moderate to severe close head injury: Additional evidence. *Journal of General Psychology*, 123(3), 173-184.

Constantinidou, F., & Neils, J. (1995). Stimulus modality and verbal learning in moderate to severe closed head injury. *Journal of Head Trauma Rehabilitation*, 10(4), 90-100.

Constantinidou, F., Thomas, R. D., Scharp, V. L., Hammerly, M. D., & Best, P.J. (2007). *Categorization Program-Revised Edition*. Oxford, OH: Miami University.

Constantinidou, F., Thomas, R.D., Scharp, V.L., Laske, K.M., Hammerly, M.D., Guitonde, S. (2005). Effects of Categorization Training in Patients with TBI During Post Acute Rehabilitation: Preliminary Findings. *The Journal of Head Trauma Rehabilitation*, 20(2), 143-157.

Constantinidou, F., Thomas, R., and Best, P.J. (2004). Principles of Cognitive Rehabilitation: An Integrative Approach. In M. Ashley (Ed.) *Traumatic Brain Injury Rehabilitation* (2nd edition). CRC Press.

Sanders, A., Nakase-Thomson, R., Constantinidou, F., Wertheimer, J., & Paul, D. (in press) Memory Assessment on an Interdisciplinary Rehabilitation Team: A Theoretically Based Framework. *American Journal of Speech-Language Pathology*.

Αθανάσιος Ραφτοπούλος ,
Αναπληρωτής Καθηγητής
Επιστημολογίας και Γνωσιακής
Επιστήμης

Τα τελευταία χρόνια τα ερευνητικά μου ενδιαφέροντα έχουν εστιαστεί σε δύο κυρίως θέματα τα οποία εμπίπτουν στο ευρύτερο επιστημολογικό πλαίσιο, της θεμελίωσης και ανάπτυξης της γνώσης. Το πρώτο πρόβλημα αφορά στις δυναμικές συνιστώσες της διαδικασίας απόκτησης γνώσης και εννοιολογικής αλλαγής. Το δεύτερο αφορά στη θεμελίωση των εννοιών στην εμπειρία. Σχετικά με το πρώτο θέμα, η έρευνά μου εστιάζεται στις διαδικασίες απόκτησης γνώσης και εννοιολογικής αλλαγής στην επιστημονική πρακτική. Το θέμα προσεγγίζεται από δύο αλληλοσυνδεόμενες προοπτικές. Διερευνώ πρώτα την επιστημονική μεθοδολογία, δηλαδή τις γνωσιακές διεργασίες με τις οποίες οι επιστήμονες αντιμετωπίζουν προβλήματα και κατασκευάζουν θεωρίες, επειδή η επιστήμη είναι ο παραδειγματικός χώρος στον οποίο παράγεται γνώση και η εννοιολογική αλλαγή είναι καταγραμμένη και χαρτογραφημένη.

Η εξαγωγή συμπερασμάτων για τις γνωσιακές διαδικασίες επίλυσης προβλημάτων προϋποθέτει την διεξοδική ανάλυση του εκάστοτε ιστορικού γνωσιακού πεδίου, των διαθέσιμων δηλαδή γνωσιακών εργαλείων και του ευρύτερου εννοιολογικού πλαισίου. Μόνο μία “οικολογικά” έγκυρη ανάλυση μπορεί να δείξει ότι η επιστήμη είναι μία διαδικασία επίλυσης προβλημάτων ενσωματωμένη σε ένα συγκεκριμένο ιστορικό πλαίσιο, όμοια σχετικά με αυτήν της επίλυσης καθημερινών προβλημάτων μέσα σε καθορισμένες συνθήκες. Διερευνώ, δεύτερον, τους μηχανισμούς αλλαγής υπό την

προοπτική των δυναμικών συστημάτων χρησιμοποιώντας την θεωρία νευρωνικών δικτύων.

Η μελέτη της αλλαγής επιτρέπει ταυτόχρονα και την προσέγγιση βασικών ζητημάτων που άπτονται της εννοιολογικής αλλαγής στο επιστημονικό πεδίο.

Το πρόβλημα της θεμελίωσης των αναπαραστάσεων πρέπει να συζητηθεί στο πλαίσιο της αλληλεπίδρασης του γινώσκου με το περιβάλλον. Η αλληλεπίδραση αυτή μπορεί να μελετηθεί καλύτερα από τις δυναμικές θεωρίες, αφού τόσο ο οργανισμός όσο και το περιβάλλον αποτελούν ανοικτά δυναμικά συστήματα και αποτελούν μία αδιαίρετη ολότητα. Οι ενδείξεις τέλος ότι το γινώσκου είναι κυρίως μία παράλληλη διεργασία καθιστούν τη δυναμική θεωρία νευρωνικών δικτύων απαραίτητο συστατικό κάθε επιστημολογίας και χρήσιμο εργαλείο για τη μελέτη της θεμελίωσης των αναπαραστάσεων.

Τέτοιες προσεγγίσεις ανοίγουν νέες προοπτικές για το πρόβλημα της θεμελίωσης και εγκυρότητας της γνώσης, αφού επιτρέπουν προσεγγίσεις μέσω της μελέτης πραγματικών μηχανισμών μάθησης. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την αποσαφήνιση της φύσης της γνώσης, διότι είναι στενά συνδεδεμένο με το πρόβλημα του πως ο οργανισμός επηρεάζει την εισερχόμενη πληροφορία. Υπάρχουν θεωρίες που υποστηρίζουν ότι ακόμη και η αισθητηριακή γνώση είναι θεωρητικά φορτισμένη και για αυτό υποκειμενική, με την έννοια ότι εξαρτάται από τις αντιλήψεις, πεποιθήσεις, προσδοκίες κλπ του οργανισμού. Οργανισμοί με διαφορετικά γνωσιακά προφίλ αντιλαμβάνονται αισθητηριακά διαφορετικά πράγματα ακόμη και όταν στα αισθητηριακά τους όργανα εισέρχονται οι ίδιες πληροφορίες. Σύμφωνα με αυτήν την θέση η αντίληψη διαπερνάται από το

γνωσιακό υπόβαθρο .Αναδύεται έτσι ένας επιστημολογικός σχετικισμός που με βρίσκει αντίθετο . Επιχειρηματολογώ ότι υπάρχει κάποιο είδος αισθητηριακής πληροφορίας που ο οργανισμός αποσπά από το περιβάλλον και που είναι θεωρητικά ουδέτερη .Η ύπαρξη ενός θεωρητικά ουδέτερου αντιληπτικού επιπέδου ανεξάρτητου από το εκάστοτε εννοιολογικό υπόβαθρο είναι σημαντική και για έναν άλλο λόγο . Ανοίγει τον δρόμο για μια θεωρία αναφοράς για την αντιμετώπιση του τρόπου θεμελίωσης των αναπαραστάσεων στον κόσμο σπάζοντας τον κύκλο των αναπαραστάσεων .

Θεωρώ ότι το πρόβλημα της αναφοράς των όρων που εκφράζουν έννοιες αναλύεται σε τρία επίπεδα. (1) το πρόβλημα της αναφοράς του εννοιολογικού περιεχομένου γενικά σε εμπειρικό, φαινομενολογικό, περιεχόμενο (2) το πρόβλημα της αναφοράς του εμπειρικού φαινομένου στο φαινομενικό περιεχόμενο και (3) η αναφορά του τελευταίου στον κόσμο. Και τα τρία βήματα είναι απαραίτητα για την επαρκή κατανόηση της σημασιολογίας των εννοιών με ένα φυσικαλιστικό τρόπο. Είναι ένα πράγμα το να ισχυρίζεται κάποιος ότι διαφόρων ειδών αιτιακές αλληλεπιδράσεις με τα αντικείμενα είναι αναγκαίες συνθήκες για την αναπαράσταση εμπειρικών καταστάσεων και είναι άλλο να ισχυριστεί κανείς ότι κάποιες από τις αλληλεπιδράσεις είναι σημασιολογικά πρωταρχικές και οι αναπαραστάσεις εμπειρικών καταστάσεων γίνονται κατανοητές με βάση αυτές. Επιχειρώ να αναλύσω το ρόλο ορισμένων πρωταρχικών αιτιωδών αλληλεπιδράσεων στη θεμελίωση του σημασιολογικού περιεχομένου των παρατηρησιακών εννοιών .

Διερευνώ πρώτα το ζήτημα της αναφοράς του φαινομενικού περιεχομένου στον κόσμο. Το πρόβλημα αυτής της αναφοράς δεν μπορεί να λυθεί ούτε με τη σύνδεση αναπαραστάσεων με άλλες αναπαραστάσεις, ούτε με τη μονοσήμαντη σύνδεση τους με σύμβολα σε ένα μαθηματικό μοντέλο του κόσμου. Εισάγω την έννοια του φαινομενικού περιεχομένου της αντίληψης το οποίο αντιδιαστέλλεται στο εμπειρικό περιεχόμενο της ενσυνείδητης εμπειρίας. Το πρώτο δεν είναι εννοιολογικά διατυπωμένο ενώ το δεύτερο είναι. Έτσι χρησιμοποιώ την έννοια του μη-εννοιολογικού περιεχομένου, σε αντίθεση με το εννοιολογικό περιεχόμενο και επιχειρώ να δείξω ότι το πρώτο αλλά όχι το δεύτερο μπορεί να θεμελιώσει τις αναπαραστάσεις μας στον κόσμο. Αναλύω την έννοια του φαινομενικού περιεχομένου και επιχειρηματολογώ ότι η αναπαράσταση του χώρου παίζει πρωταρχικό ρόλο στον καθορισμό του, καθιστάμενη το στέρεο έδαφος πάνω στο οποίον θεμελιώνονται τελικά το εννοιολογικό περιεχόμενο. Ένα άλλο στοιχείο του φαινομενικού περιεχομένου είναι οι “αναπαραστάσεις” που καθιστούν τα αντικείμενα διαθέσιμα για περαιτέρω επεξεργασία χωρίς να κωδικοποιούν τα χαρακτηριστικά τους. Το επόμενο βήμα είναι η διασαφήνιση της αναφοράς του εμπειρικού περιεχομένου στο φαινομενικό περιεχόμενο και από εκεί στον κόσμο. Αφού οι αντιληπτικές καταδείξεις είναι ο βασικότερος τρόπος αναφοράς στον κόσμο, παρέχουν κατάλληλο έδαφος για την εξέταση του θέματος. Στηρίζομαι κυρίως στην θεωρία καταδεικτικής αναφοράς των εμπειρικών εννοιών του Evans. Τέτοιες έννοιες αναφέρονται διαμέσου της χρήσης καταδείξεων όπως “αυτό το αντικείμενο είναι Ε” που εκφέρονται συνοδευόμενες από την

δείξη κάποιου αντικειμένου. Μία εμπειρική έννοια κατηγορείται ενός συγκεκριμένου αντικειμένου εάν οι γνωσιακές στάσεις μας απέναντι σε περιεχόμενα που περιέχουν την έννοια είναι ευαίσθητες με τον κατάλληλο τρόπο σε αντιληπτικές πληροφορίες για αυτό. Αυτή η πληροφορία σε τελική ανάλυση δεν μπορεί να είναι εννοιολογική. Εάν ήταν, τότε θα μπορούσαμε να εξηγήσουμε όλες τις έννοιες με αναφορά σε άλλες έννοιες. Αν και αυτό γίνεται συνήθως, η όλη διαδικασία πρέπει να καταλήξει κάπου και η αναφορά να γίνεται απ ευθείας στον κόσμο. Η καταδεκτική αναφορά αποτελεί αυτό το κομβικό σημείο. Η βασική θέση μου είναι ότι δια μέσου της χωρικής και της εστιασμένης στα αντικείμενα προσοχής, χωροχρονικές πληροφορίες και πληροφορίες σχετικά με την “αντικειμενικότητα” και την αριθμητική ταυτότητα των αντικειμένων οι οποίες αποσπώνται από μία σκηνή με έναν εννοιολογικά ελεύθερο τρόπο, μας φέρνουν σε επαφή με τα καταδεικνυόμενα αντικείμενα. Έτσι η αναφορά των αντιληπτικών καταδείξεων μπορεί να καθοριστεί με καθαρές αντιληπτικές διαδικασίες με μη-σημασιολογικό περιεχόμενο. Αυτές οι διαδικασίες παρέχουν την αιτιώδη σύνδεση μεταξύ των εννοιών και του κόσμου δια μέσου ενός προ-εννοιολογικού περιεχομένου. Μόλις ένα αντικείμενο προσδιοριστεί έτσι, κάθε άλλη πληροφορία μπορεί να αποδοθεί στο αντικείμενο και να αναφέρεται έτσι σε αυτό. Αυτή η θέση δίνει ένα νέο επιχείρημα στην υπεράσπιση του Ρεαλισμού.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

A. Raftopoulos (2001). Is Perception Informationally Encapsulated? The Issue of the Theory-Ladenness of Perception. *Cognitive Science*

A. Raftopoulos (2001). Reentrant Pathways and the Theory-Ladenness of Observation. *Philosophy of Science*, 68, 187-200.

A. Raftopoulos (2003). Cartesian Analysis and Synthesis. *Studies in the History and Philosophy of Science*, 34(2), 265-308.

A. Raftopoulos (2004). Two Types of Object Representations in the Brain, one Nondescriptive Process of Reference Fixing. *Behavioral and Brain Science*, 27 (1), 47-48.

A. Raftopoulos, N. Kalyfommatou, & C .P. Constantinou (2005). The Properties and the Nature of Light: The Study of Newton’s work and the Teaching of Optics. *Science & Education*, 15, 649-673.

A. Raftopoulos (2006). Defending Realism on the Proper Ground. *Philosophical Psychology*, 19 (1), 1-31.

A. Raftopoulos and V. Muller (2006a). The Nonconceptual Content of Experience. *Mind and Language*, 27 (2), 187-219.

A. Raftopoulos and V. Muller (2006b). Nonconceptual Reference Fixing. *Philosophical and Phenomenological Research*, 72 (2), 251-285.

A. Raftopoulos (in print). Arithmetic Cognition. *Noisis*, 3, the Journal of the Greek Cognitive Science Society. (In Greek).

A. Raftopoulos (2007). Perceptual Systems and Realism. *Synthese*, in print.

BIBΛΙΑ

A. Demetriou & A. Raftopoulos (Eds.), (2004). *Emergence and Transformation in the Mind: Modeling and Measuring Cognitive Change*.

Cambridge: Cambridge University Press.

A. Raftopoulos (Ed.), (2005). *Cognitive Penetrability of Perception: Attention, Action, Planning, and Bottom-up Constraints*. NJ: NovaScience Books.

A. Raftopoulos (in print). *Cognitive Penetrability of Perception: How do the Cognitive Sciences inform Philosophy?* Cambridge MA: The MIT University Press, a Bradford series book.

Γεωργία Παναγιώτου, Επίκουρη Καθηγήτρια Κλινικής Ψυχολογίας

Οι κλινικοί ψυχολόγοι στην προσπάθεια τους για καλύτερη κατανόηση της αιτιολογίας των ψυχικών διαταραχών, έχουν στραφεί προς την εξέταση του ρόλου των γνωστικών, συναισθηματικών και βιολογικών παραγόντων αντλώντας από τη βασική έρευνα στους τομείς αυτούς. Και η δική μου έρευνα εστιάζεται στο ρόλο των παραγόντων αυτών στην αιτιολογία των α) διαταραχών του άγχους β) της διάθεσης και γ) της αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Ταυτόχρονα μελετώ και ευρύτερα τις βασικές διαδικασίες του συναισθήματος σε μια προσπάθεια κατανόησης του τι «πάει στραβά» στη περίπτωση της ψυχοπαθολογίας.

Ως προς τις διαταραχές του άγχους, η ερευνητική μου ομάδα έχει αρχίσει πρόσφατα την υλοποίηση ενός προγράμματος χρηματοδοτούμενου από το Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας με τίτλο «ΑΓΧΟΣ», σε συνεργασία με ερευνητική ομάδα από το Πανεπιστήμιο Λευκωσίας με επικεφαλής τη συνάδελφο Μαρία Καρεκλά. Στόχος μας είναι η διερεύνηση της επιδημιολογίας των Διαταραχών του Άγχους στην Κύπρο, ο εντοπισμός των επιπτώσεων τους στην ποιότητα ζωής και η καλύτερη κατανόηση της αιτιολογίας τους. Πειράματα που θα διεξαχθούν στο πλαίσιο του προγράμματος ΑΓΧΟΣ θα μελετήσουν το πώς διαφέρουν μεταξύ τους αιτιολογικά οι διάφορες αγχώδεις διαταραχές, κυρίως σε ότι αφορά το αν εμπλέκονται στη φοβική αντίδραση περισσότερο γνωστικά ή σωματικά συστήματα. Η έρευνα αυτή αποτελεί συνέχεια προηγούμενης δουλειάς με διάφορους συνεργάτες περιλαμβανομένων και φοιτητών του Τμήματος (π.χ. Panayiotou & Konstantinou 2006; Panayiotou,

Strahan, & Clements, 2004; Panayiotou, & Psarropoulou, 2006).

Μια γνωστική διεργασία που παίζει σημαίνοντα ρόλο στις διαταραχές του άγχους, και της διάθεσης είναι η αυτό-εστιαζόμενη προσοχή, δηλαδή η τάση του ατόμου να αναμασά τις αρνητικές του σκέψεις για τον εαυτό και το πρόβλημα του (π.χ. Panayiotou, & Vrana, 2004; Panayiotou, & Vrana, 1998; Panayiotou, & Kokkinos 2006; Panayiotou, Brown, & Vrana, 2007). Ο τρόπος αυτός σκέψης φαίνεται να επηρεάζει ιδιαίτερα τις γυναίκες οι οποίες και παρουσιάζουν πολύ αυξημένα ποσοστά κατάθλιψης. Σε μια πρόσφατη μελέτη (Panayiotou & Parageorgiou, 2007) εντοπίσαμε ότι η καταθλιπτική διάθεση και οι αρνητικές σκέψεις συσχετίζονται πράγματι με την αυξημένη αυτό-εστιαζόμενη προσοχή. Ταυτόχρονα βρήκαμε ότι οι άνδρες και οι γυναίκες είναι περισσότερο επιρρεπείς στην καταθλιπτική διάθεση όταν στηρίζονται σε τρόπους διαχείρισης (coping) οι οποίοι συνάδουν με τα κοινωνικά στερεότυπα του φύλου, ίσως επειδή αυτό τους στερεί από μια μεγαλύτερη γκάμα πιθανών λειτουργικών αντιδράσεων.

Όσον αφορά την αντικοινωνική συμπεριφορά, η έρευνα μου έχει κινηθεί σε δυο άξονες: Έχουμε μελετήσει την επιθετική συμπεριφορά στα παιδιά, περιλαμβανομένης και της αντίληψης των εκπαιδευτικών για τα προβλήματα αυτά (Kokkinos, Panayiotou, & Davazoglou, 2004). Ένα από τα ενδιαφέροντα ευρήματα είναι ότι οι εκπαιδευτικοί θεωρούν πιο προβληματική την αντικοινωνική συμπεριφορά των παιδιών σε σχέση με άλλα προβλήματα τους όπως άγχος ή κατάθλιψη.

Η αντικοινωνική συμπεριφορά στους ενήλικες μελετάται μέσα από το πρίσμα της επικίνδυνης οδήγησης και της εμπλοκής σε τροχαία

δυστυχήματα. Με βάση τη θεωρία του Gray φαίνεται ότι η συμπεριφορά μας διέπεται από δυο βασικά νευροφυσιολογικά συστήματα, αυτό της Ενεργοποίησης της Συμπεριφοράς (Behavioral Activation – Approach) και αυτό της Καταστολής της Συμπεριφοράς (Behavioral Inhibition – Avoidance). Η υπόθεση μας είναι ότι οι επικίνδυνοι οδηγοί μπορεί να έχουν ένα ιδιαίτερα ενεργό σύστημα Ενεργοποίησης, το οποίο τους ωθεί να εκλύονται στη «δράση» της ταχύτητας και της επικίνδυνης οδήγησης, και ένα υπό-ενεργό σύστημα Καταστολής που μειώνει την αντίληψη τους για τους κινδύνους. Το πρόγραμμα αυτό περιλαμβάνει μελέτη της προσωπικότητας των επικίνδυνων οδηγών σε σύγκριση με ομάδες ελέγχου, και στο πειραματικό στάδιο, μελέτη των συναισθηματικών τους αντιδράσεων σε διάφορες καθημερινές καταστάσεις που θα δημιουργηθούν σε συνθήκες εργαστηρίου. Τα αρχικά αποτελέσματα δείχνουν ότι πράγματι ο βασικός αιτιολογικός παράγοντας των δυστυχημάτων είναι η ανθρώπινη συμπεριφορά (Panayiotou, & Konstantinou, 2006) και ότι η προσωπικότητα των οδηγών, ιδιαίτερα τα χαρακτηριστικά “impulsivity” και “sensation seeking” επιδρούν σημαντικά στην οδική συμπεριφορά μας (Konstantinou, Panayiotou, Konstantinou, Loutsiou-Ladd, & Kapardis 2007).

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Constantinou E. & Panayiotou, G. Konstantinou K., Loutsiou-Ladd, A. & Kapardis, A. (2007). Does personality predict accident involvement? Data from a Cypriot sample. (manuscript in preparation).

Kokkinos, C. M., Panayiotou, G. & Davazoglou, A. M. (2004). Correlates

of teacher appraisals of student behaviors. *Psychology in the Schools*, 42, 79-89.

Panayiotou, G. & Vrana, S. R. (2004). The role of self-focus, task difficulty, task self-relevance and evaluation anxiety in reaction time performance. *Motivation and Emotion*, 28, 171-196.

Panayiotou, G., & Vrana, S. R. (1998). Effect of self-focus attention on the startle reflex, heart rate and memory performance among socially anxious and nonanxious individuals. *Psychophysiology*, 35, 328-336.

Panayiotou, G. & Papageoriou, M. (2007). Depressed mood: The Role of Negative Thoughts, Self-Consciousness and Sex Role Stereotypes. *International Journal of Psychology*, 42, 289-296.

Panayiotou, G. & Konstantinou, N. (2006). Social anxiety in young adults: Associations with neuroticism and distress. *Psychology and Health*, 21, S1, 117.

Panayiotou G, Strahan E.Y., Clements R (2004). Social anxiety and alcohol use among Cypriot and American college students. *International Journal of Psychology*, 39, S, 397.

Panayiotou, G. & Psarropoulou, K. (2006). Intrusive thoughts in an onclinical population: Thought contents related to frequency and severity of intrusion. Poster presented at the International Congress of Applied Psychology, Athens, Greece.

Panayiotou, G., & Kokkinos, K. (2006). Self-consciousness and psychological distress: A study using the Greek SCS. *Personality and Individual Differences*, 41, 83-93.

Panayiotou, G. & Konstantinou, N. (2006). Demographics of road traffic accidents in Cyprus. Poster presented at the International Congress of Applied Psychology, Athens, Greece.

Panayiotou, G., Brown, R. & Vrana, S. R. (2007). Emotional dimensions as determinants of self-focused attention. *Cognition and Emotion*, 21, 982-998.

Τιμόθεος Κ. Παπαδόπουλος
Επίκουρος Καθηγητής Εκπαιδευτικής
Ψυχολογίας

Σε έναν τόπο όπως η Κύπρος, όπου οι κοινωνικές αλλαγές είναι επιβεβλημένες με την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η μελέτη των παραγόντων που ερμηνεύουν τα μαθησιακά προβλήματα και συστήνουν τρόπο αντιμετώπισής τους αποτελεί τη βάση ενός εξελιγμένου εκπαιδευτικού συστήματος. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, για το λόγο αυτό, σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (ΥΠΠ), αλλά και την Υπηρεσία Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας (ΥΕΨ) έχουμε επιδιώξει να απαντήσουμε σε ερωτήματα όπως : (1) ποιοι είναι οι παράγοντες ή δεξιότητες που καθορίζουν την ανάγνωση από την πλευρά του παιδιού στην ελληνική γλώσσα ; (2) πώς μπορούμε εγκυρότερα να ανιχνεύσουμε, να διαγνώσουμε ή ακόμα και να θεραπεύσουμε τις αναγνωστικές δυσκολίες παιδιών που φοιτούν στο νηπιαγωγείο ή στις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου; και (3) πώς μπορούμε να ερμηνεύσουμε τα προβλήματα προσοχής που παρουσιάζουν όλο και μεγαλύτεροι αριθμοί παιδιών στα σχολεία μας, προβλήματα που στη συνέχεια επηρεάζουν και τον τρόπο που οργανώνεται αλλά και εργάζεται το παιδί στα μαθήματα του σχολείου, εντός και εκτός της σχολικής τάξης;

Σε συνάρτηση με το πρώτο ερώτημα για περίπου μια 6-ετία (1998-2004) επικεντρωθήκαμε στην ανάγκη ανάπτυξης ενός νέου αναλυτικού προγράμματος για τη διδασκαλία της πρώτης ανάγνωσης. Ιδιαίτερη έμφαση, δόθηκε : 1) στον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά που παρακολουθούν το νηπιαγωγείο ή ξεκινούν το δημοτικό σχολείο μπορούν να έρθουν καλύτερα σε συστηματική επαφή με την

Ελληνική γλώσσα τόσο στον προφορικό όσο και το γραπτό λόγο και 2) στο χρόνο κατά τον οποίο πρέπει να ξεκινήσει αυτή η συστηματική ενασχόληση με τη γλώσσα, ώστε να μπορεί να αποφέρει τα θετικότερα δυνατά αποτελέσματα. Κατά τη διάρκεια των 30 τελευταίων ετών, τα εκπαιδευτικά συστήματα, τόσο της Κύπρου όσο και της Ελλάδας, έχουν επηρεαστεί από διδακτικές μεθόδους που δίνουν έμφαση στην ολική μέθοδο διδασκαλίας της πρώτης ανάγνωσης ή στην αναλυτικό-συνθετική προσέγγιση, αντίστοιχα. Η πρώτη υπερτονίζει τη σπουδαιότητα της κατανόησης, κατά τη διαδικασία της ανάγνωσης διαφόρων ειδών κειμένου, ενθαρρύνοντας μόνο περιστασιακά έως ελάχιστα, την ενασχόληση του παιδιού με την αποκωδικοποίηση της λέξης και τις σχέσεις φωνήματος-γράμματος. Η δεύτερη παρέχει στο παιδί τη δυνατότητα να ασχοληθεί συστηματικά με την ανάλυση και σύνθεση των λέξεων στο επίπεδο, ιδιαίτερα, της συλλαβής και, στη συνέχεια, του γράμματος, μέσα από αντίστοιχες ασκήσεις. Καμιά από τις δύο μεθόδους, παρ' όλ' αυτά, δεν φαίνεται να διασφαλίζει επαρκώς την ανάπτυξη των πρώτων αναγνωστικών ικανοτήτων από την πλευρά των παιδιών που μαθαίνουν την ελληνική, ως μητρική τους γλώσσα, και αυτό γίνεται, περισσότερο εμφανές, σε περιπτώσεις παιδιών που βρίσκονται σε κίνδυνο να αναπτύξουν αναγνωστικές δυσκολίες από νωρίς (Papadopoulos, 2001; Papadopoulos, Kendeou, Demetriou, & Demetriou, 2007). Ταυτόχρονα, συγκριτικά δεδομένα με την αγγλική γλώσσα, η οποία παρουσιάζεται ως πιο δύσκολη λόγω του περίπλοκου φωνολογικού και ορθογραφικού της συστήματος (Das, Parrila, & Papadopoulos, 2000; Georgiou, Parrila, & Papadopoulos, in press; Papadopoulos, Parrila, Das, & Kirby, 1997) μας οδηγούν στο

συμπέρασμα ότι η ανάπτυξη της γλώσσας στα ελληνόπουλα πρέπει να ακολουθεί κατεξοχήν μια προσέγγιση που δίνει έμφαση στη σχέση ήχου και γράμματος. Τα αποτελέσματα αυτά οδήγησαν, σταδιακά, στην αναθεώρηση των διδακτικών πρακτικών στην Κύπρο, αναθεώρηση που προτείνεται μέσω ενός εγχειριδίου για τις νηπιαγωγούς και τις/τους εκπαιδευτικούς της Α' δημοτικού που γράφτηκε με τους συνεργάτες από την Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού (Χατζηλουκά -Μαυρή, Χατζηγιάννη Γιάγκου, & Παπαδόπουλος, 2003).

Η ανίχνευση, διάγνωση και αντιμετώπιση των αναγνωστικών δυσκολιών αποτελεί το μεγάλο έργο που διεξάγεται σε συνεργασία με το ΥΠΠ και την ΥΕΨ κατά την τελευταία τετραετία. Το εγχείρημα αυτό ξεκίνησε λαμβάνοντας υπόψη την αναγκαιότητα σταδιακής ανάπτυξης μιας βιβλιοθήκης ψυχομετρικών εργαλείων, που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν από τον εκπαιδευτικό ψυχολόγο ή/και ειδικό παιδαγωγό για τη διάγνωση αλλά και αντιμετώπιση μαθησιακών δυσκολιών. Η τρέχουσα έρευνα, στην προσπάθειά της να προσδιορίσει τα κατάλληλα εργαλεία για ανίχνευση και διάγνωση των αναγνωστικών δυσκολιών, στην πρώτη σχολική ηλικία, έχει δώσει μεγάλη έμφαση στο ρόλο των φωνολογικών δεξιοτήτων πριν ή κατά την ανάπτυξη της αναγνωστικής ικανότητας. Ως αποτέλεσμα, μια σειρά από διαφορετικά τεστ έχουν κατασκευαστεί σε διάφορες γλώσσες για την αξιολόγηση των φωνολογικών δεξιοτήτων. Μια τέτοια συστοιχία φωνολογικών έργων κατασκευάστηκε και σταθμίστηκε στα ελληνικά (Papadopoulos, Spanoudis, Kendeou, 2007; Papadopoulos, Kendeou, & Spanoudis, 2007). Παράλληλα, όμως, δεδομένης της ποικιλομορφίας των

συμπτωμάτων που μπορεί να παρουσιάζουν παιδιά με αναγνωστικές δυσκολίες, καθώς και της περιορισμένης επιτυχίας θεραπευτικών προγραμμάτων που στηρίζονται αποκλειστικά στην ενίσχυση των φωνολογικών δεξιοτήτων, προσαρμόσαμε και σταθμίσαμε στην ελληνική και άλλες τρεις συστοιχίες έργων στα ελληνικά για την αξιολόγηση άλλων σχετικών με την ανάγνωση γνωστικών λειτουργιών [βλ. Cognitive Assessment System, Das & Naglieri, 1997; Dyslexia Early Screening Test-2nd edition, Nicolson & Fawcett, 2004; Dyslexia Screening Test-Junior, Fawcett & Nicolson, 2004; Papadopoulos, Kendeou, P., Charalambous, G., & Hadjicosta, R., 2007). Παράλληλα, αναπτύξαμε (και σταθμίσαμε) μια συστοιχία αναγνωστικών και ορθογραφικών έργων [Early Reading Skills Assessment Battery (ERS-AB), Papadopoulos, T. C., 2004] καθώς και δύο διαφορετικά παρεμβατικά προγράμματα: ένα αμιγώς γνωστικό και ένα γλωσσικό παρεμβατικό πρόγραμμα τα οποία δοκιμάστηκαν εκτός όσο και εντός της τάξης (Papadopoulos, Charalambous, Kanari, & Loizou, 2004; Papadopoulos, Das, Parrila, & Kirby, 2003; Papadopoulos T. C., Kendeou, P., Demetriou, S., & Demetriou, A., 2007). Αυτή η εργασία συνεχίζεται με σκοπό τη διερεύνηση ομοιοτήτων και διαφορών που παρουσιάζουν οι διάφορες υπό-ομάδες παιδιών με αναγνωστικά προβλήματα στην ελληνική (π.χ., Papadopoulos, Kendeou, & Georgiou, 2007; Papadopoulos T. C., Kendeou, P., Koushiou, M., 2007), ιδιαίτερα σε συνάρτηση με την κατανόηση κειμένου (Kendeou, P., Papadopoulos T. C., Constantinidou, M., & Demetriou, S., 2007).

Στα πλαίσια της τρίτης ερευνητικής κατεύθυνσης η μελέτη των εκτελεστικών ικανοτήτων των

παιδιών με προβλήματα προσοχής αποτελούν το βασικό πυρήνα της εργασίας. Τα προβλήματα προγραμματισμού των παιδιών με προβλήματα προσοχής φάνηκαν να εκδηλώνονται ως αποτέλεσμα αδυναμίας διατήρησης μιας οργανωμένης προσέγγισης στην επίλυση του προβλήματος, λιγότερες αυτό-αξιολογήσεις και χρήση λιγότερων επιτυχών στρατηγικών, αποφεύγοντας ταυτόχρονα την εκδήλωση παρορμητικής συμπεριφοράς (Papadopoulos & Parrila, 2000; Papadopoulos, Parrila, & Das, 2001). Αυτά τα πορίσματα μας οδήγησαν σε τρεις νέες ερευνητικές αναζητήσεις: (α) στην ανάπτυξη και χρήση έγκυρων μέσων για τον εντοπισμό παιδιών που παρουσιάζουν κυρίως ή αποκλειστικά προβλήματα προσοχής (Papadopoulos, Das, Koder, & Solomon, 2002; Papadopoulos & Panayiotou, 2007), (β) στη μελέτη της σχέσης μεταξύ των προβλημάτων προσοχής και της αγχωτικής συμπεριφοράς για να εξακριβωθεί κατά πόσο το άγχος, αντί των προβλημάτων προσοχής, επηρεάζει ή όχι αρνητικά την εκτελεστική ικανότητα των παιδιών (Papadopoulos, Panayiotou, Spanoudis, & Natsopoulos, 2005), και (γ) στην ανάπτυξη γνωστικών παρεμβατικών προγραμμάτων για την αντιμετώπιση των προβλημάτων προσοχής (Das & Papadopoulos, 2003; Giorgatsos & Papadopoulos, υπό προετοιμασία

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Georgiou, G., Parrila, R., & Papadopoulos, T. C. (in press). Predictors of word decoding and reading fluency in English and Greek: A cross-linguistic comparison. *Journal of Educational Psychology*.

Kendeou, P., Papadopoulos T. C., Constantinidou, M., & Demetriou, S. (2007, August). *Early correlates of word reading and passage comprehension in Greek*. Paper presented at the 12th Biennial European Conference for Research on Learning and Instruction (EARLI), Budapest, Hungary

Papadopoulos, T. C. & Panayiotou, G. (2007). Teacher ratings and the assessment of attention deficits in school age children. In W. P. Briscoe (Ed.), *Focus on Cognition Disorder Research* (pp. 87-100). Hauppauge, NY: Nova Science Publishers.

Papadopoulos, T. C., Panayiotou, G., Spanoudis, G., & Natsopoulos, D., (2005). Evidence of poor planning in children with attention deficits. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 33(5), 611-623.

Papadopoulos, T. C., Charalambous, A., Kanari, A., & Loizou, M. (2004). Kindergarten intervention for dyslexia: The PREP remediation in Greek. *European Journal of Psychology of Education*, 19(1), 79-105.

Papadopoulos, T. C., Das, J. P., Parrila, R. K., & Kirby, J. R. (2003). Children at-risk for developing reading difficulties: A remediation study. *School Psychology International*, 24(3), 340-366.

Papadopoulos, T. C. (2002b). The impact of inclusion policy on school psychology practices: The Cypriot reality. *Educational and Child Psychology*, 19(2), 33-45.

Papadopoulos, T. C. (2001b). Phonological and cognitive correlates of word-reading acquisition under two different instructional approaches.

European Journal of Psychology of Education, 16(4), 549-567.

Papadopoulos T. C., Spanoudis, G., & Kendeou, P. (in preparation). Validating a comprehensive battery of phonological skills in Greek using Rasch measurement analysis.

Papadopoulos T. C., Kendeou, P., Charalambous, G., & Hadjicosta, R. (2007, August). *Early identification and remediation of children at-risk for reading difficulties in Greek: A comparison of two theory-driven programs*. Paper presented at the 12th Biennial European Conference for Research on Learning and Instruction (EARLI), Budapest, Hungary.

Papadopoulos T. C., Kendeou, P., Koushiou, M. (2007, August). *Investigating the Double Deficit Hypothesis In learning to read Greek: Findings from Grade 1*. Paper presented at the 12th Biennial European Conference for Research on Learning and Instruction (EARLI), Budapest, Hungary.

Papadopoulos T. C., Kendeou, P., Demetriou, S., & Demetriou, A. (2007, July). *Diagnosis of reading difficulties in Kindergarten and Grade 1 in Greek: The role of CAS and DEST-R*. Symposium paper presented at the 14th Annual Meeting of the Society for the Scientific Study of Reading (SSSR), Prague, Czech Republic

Μάριος Αβρααμίδης, Λέκτορας
Γνωστικής Ψυχολογίας

Η καθημερινή μας ζωή στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στη χωροταξική μνήμη. Για παράδειγμα, μπορούμε να βρούμε το δρόμο μας προς το γραφείο κάθε πρωί επειδή έχουμε καταγράψει προηγουμένως στη μνήμη μας κάποιες πληροφορίες για το πού βρίσκονται διατεταγμένα στο χώρο τα διάφορα στοιχεία της διαδρομής (σημαντικά κτίρια, διασταυρώσεις δρόμων κλπ). Έχουμε, δηλαδή, δημιουργήσει στο μυαλό μας μια χωροταξική αναπαράσταση, ένα νοητικό χάρτη, στον οποίο έχουμε κωδικοποιήσει τη διάταξη των σημαντικών στοιχείων της διαδρομής. Χωροταξικές αναπαραστάσεις φτιάχνουμε και για χώρους μικρότερης κλίμακας (π.χ., για το σπίτι μας, το δωμάτιο μας) και τις χρησιμοποιούμε είτε για να καθοδηγήσουμε την κίνηση μας όταν βρισκόμαστε στους χώρους αυτούς (κυρίως όταν οι οπτικές πληροφορίες είναι περιορισμένες όπως συμβαίνει κατά την κίνηση στο σκοτάδι) ή όταν φανταζόμαστε πιθανές ενέργειες μας στους χώρους αυτούς ενώ βρισκόμαστε κάπου αλλού.

Το κύριο ερευνητικό μου ενδιαφέρον επικεντρώνεται στη μελέτη τόσο της μορφής όσο και των ιδιοτήτων των χωροταξικών αναπαραστάσεων που αποθηκεύονται στη μνήμη μας. Στο παρελθόν έχω ασχοληθεί με διάφορες μελέτες που σχετίζονται με το θέμα αυτό. Συγκεκριμένα, έχω ασχοληθεί με τα εξής θέματα:

1. Πόσο όμοιες είναι οι χωροταξικές αναπαραστάσεις που δημιουργούνται μέσω των διαφόρων αισθήσεων μας αλλά και μέσω της γλώσσας; Τα μέχρι τώρα αποτελέσματα των ερευνών στο θέμα αυτό φαίνεται να υποστηρίζουν το συμπέρασμα πως ενώ οι αναπαραστάσεις που προέρχονται από

διαφορετικές πηγές δεν δημιουργούνται με την ίδια ευκολία (π.χ., χρειάζεται περισσότερος χρόνος να κωδικοποιήσουμε χωροταξικές πληροφορίες μέσω της γλώσσας παρά μέσω της όρασης) αλλά ούτε έχουν και την ίδια πιστότητα στην αποθήκευση των πληροφοριών (π.χ., η κωδικοποίηση μέσω της ακοής οδηγεί σε συρρίκνωση των αποστάσεων), είναι εντούτοις λειτουργικά ισοδύναμες. Δηλαδή, εάν εξισορροπηθούν κάποιες διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των αναπαραστάσεων που προέρχονται από το οπτικό, το ακουστικό, και το απτικό σύστημα αλλά και μέσω συμβολικών μέσων όπως η γλώσσα, τότε οι αναπαραστάσεις αυτές μπορούν να υποστηρίξουν την εκτέλεση χωροταξικών έργων με την ίδια ευκολία και ακρίβεια.

2. Πως εξαρτάται η απόδοση των ανθρώπων σε έργα χωροταξικής μνήμης από την θέση τους τόσο κατά την ώρα της κωδικοποίησης των πληροφοριών στη μνήμη και τη δημιουργία χωροταξικών αναπαραστάσεων όσο και κατά την ώρα της ανάκλησης των πληροφοριών από τις αναπαραστάσεις αυτές; Τα ευρήματα από τις έρευνες αυτές δείχνουν ότι η θέση παρατήρησης κατά την εκμάθηση μιας χωροταξικής σκηνής είναι ιδιαίτερα σημαντική αφού τις πλείστες φορές καθορίζει την κατεύθυνση από την οποία η σκηνή αποθηκεύεται στη μνήμη. Σημειώνεται όμως ότι σε κάποιες περιπτώσεις (π.χ., όταν τα στοιχεία μιας χωροταξικής σκηνής είναι διατεταγμένα με συμμετρικό τρόπο) η σκηνή μπορεί να αποθηκευτεί από άλλη κατεύθυνση (π.χ., την κατεύθυνση του άξονα συμμετρίας της χωροταξικής σκηνής). Η θέση του παρατηρητή κατά την ώρα της ανάκλησης των πληροφοριών από τη μνήμη για την εκτέλεση ενός χωροταξικού έργου είναι επίσης σημαντική καθώς επηρεάζει την

ευκολία και την ακρίβεια εκτέλεσης του έργου. Όμως, η επίδραση της θέσης του παρατηρητή κατά την εκτέλεση του έργου φαίνεται να περιορίζεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι χωροταξικές πληροφορίες περιέχονται στο άμεσο περιβάλλον του παρατηρητή.

3. Πως η απόδοση των ανθρώπων σε χωροταξικά έργα που απαιτούν σκέψη από φανταστικές θέσεις επηρεάζεται από τον τρόπο με τον οποίο εκδηλώνεται το αποτέλεσμα της σκέψης ; Ως προς το θέμα αυτό, οι έρευνες δείχνουν ότι τρόποι απαντήσεων οι οποίοι είναι αυστηρά βασισμένοι στο εγωκεντρικό πλαίσιο αναφοράς των ανθρώπων (π.χ., υπόδειξη θέσεων με το χέρι, με το κορμί, με μοχλούς κλπ) είναι πιο δύσκολο να χρησιμοποιηθούν από φανταστικές θέσεις παρά άλλοι τρόποι απάντησης οι οποίοι χρησιμοποιούνται στην καθημερινή ζωή τόσο εγωκεντρικά όσο και αλλοκεντρικά (π.χ., λεκτική απάντηση).

Ωστόσο πέρα από το θέμα της χωροταξικής νόησης, έχω ασχοληθεί ερευνητικά κατά καιρούς και με διάφορα άλλα θέματα που μου κέντρισαν το ενδιαφέρον. Μεταξύ άλλων έχω εμπλακεί σε ερευνητικές συνεργασίες οι οποίες έχουν μελετήσει το : (1) πώς οι ανώτερες γνωστικές λειτουργίες εμπλέκονται στην αντίληψη της πλάνης κίνησης του εαυτού μας (illusion of self-motion), (2) πώς η διαιρεμένη προσοχή επηρεάζει την απόδοση σε έργα προσομοίωσης της οδήγησης, (3) πώς η ενεργοποίηση ενός πλαισίου αναφοράς, πριν από την κωδικοποίηση σημασιολογικών πληροφοριών, βοηθά την μακρόχρονη μνήμη για τις πληροφορίες αυτές, και (4) πώς η χρήση δεικτικών νοημάτων επηρεάζει την εκτέλεση έργων απαρίθμησης και αριθμητικής. Επιπρόσθετα, αυτή τη στιγμή συμμετέχω σε δύο ερευνητικές

προσπάθειες. Η πρώτη αποσκοπεί στη μελέτη της αντίληψης της βιολογικής κίνησης σε παιδιά και νήπια και η δεύτερη στοχεύει στο να εξετάσει τον ρόλο της συναισθηματικής νοημοσύνης στο bullying.

Περισσότερες πληροφορίες για την έρευνα μου καθώς και αντίτυπα των δημοσιεύσεων μου υπάρχουν στην ιστοσελίδα της ερευνητικής μου ομάδας στη διεύθυνση: <http://www.psychol.ucy.ac.cy/experimental>

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Avraamides, M. N., & Kelly, J. W. (in press). Multiple systems of spatial memory. *Cognitive Processing*.

Avraamides, M. N., Ioannidou, L. M., & Kyranidou, M-N. (in press). Locating targets from imagined perspectives: comparing labeling with pointing responses. *Quarterly Journal of Experimental Psychology*.

Avraamides, M. N. & Kyranidou, M-N. (in press). Sensorimotor interference when reasoning about described environments. *Lecture Notes in Artificial Intelligence*, Springer-Verlag, Berlin-Heidelberg.

Carlson, R.A., Avraamides, M.N., Cary, M., & Strasberg, S. (2007). What do the hands externalize in simple arithmetic? *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 33, 747-756.

Kelly, J. W., Avraamides, M. N., & Loomis, J. M (in press). Sensorimotor alignment effects in learning and novel environments. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*.

Γιώργος Σπανούδης, Λέκτορας
Γνωστικής και Αναπτυξιακής
Ψυχολογίας

Τα ερευνητικά μου ενδιαφέροντα, γενικότερα, χαρακτηρίζονται από μια πολυθεματικότητα. Το ερευνητικό μου έργο έχει δύο κατευθύνσεις, τη γνωστική ανάπτυξη και τις διαταραχές της γλώσσας. Η ερευνητική μου ενασχόληση με τη γνωστική ανάπτυξη ξεκίνησε από τις μεταπτυχιακές μου σπουδές και έχει ως βασικό στόχο την περιγραφή και ερμηνεία του αναπτυσσόμενου συστήματος επεξεργασίας πληροφοριών. Πιστεύω ότι τα χαρακτηριστικά του συστήματος επεξεργασίας πληροφοριών καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό τη γνωστική ανάπτυξη και συνιστούν το κλειδί για την κατανόηση των διαφορών που παρουσιάζει η τυπική από τη μη τυπική ανάπτυξη (Spanoudis in press). Ένα μέρος των δημοσιευμένων μου εργασιών εστιάζεται στη μελέτη των παραμέτρων του αναπτυσσόμενου συστήματος επεξεργασίας πληροφοριών και τις αλληλεπιδράσεις τους με την αναπτυσσόμενη νόηση. Σήμερα είναι υπό εξέλιξη δύο έρευνες σε αυτό το πλαίσιο. Η πρώτη έχει ως στόχο τη διερεύνηση των σχέσεων της ρέουσας νοημοσύνης με την εργαζόμενη μνήμη και η δεύτερη τη σχέση της εργαζόμενης μνήμης με τη συλλογιστική ικανότητα (Demetriou, Mouyi, Spanoudis, in press; Spanoudis, in press)

Η δεύτερη κατεύθυνση του ερευνητικού μου έργου σχετίζεται με τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ένα ποσοστό παιδιών στην κατάκτηση της γλώσσας. Η γλωσσική μαθησιακή δυσκολία (γλωσσική δυσφασία) μαζί με τη δυσλεξία αποτελούν τα συχνότερα μαθησιακά πρόβλημα. Η έρευνα μου εστιάζεται στη γλωσσική μαθησιακή δυσκολία. Ειδικότερα, μελέτησα συγκριτικά τις μνημονικές

λειτουργίες και την κατανόηση και παραγωγή νοητικών ρημάτων σε μια ομάδα τυπικώς αναπτυσσόμενων παιδιών και μια ομάδα παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες στη γλώσσα. Η σύγκριση των δύο ομάδων έδειξε ότι τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες παρουσιάζουν σημαντικά μειωμένες επιδόσεις έναντι των τυπικώς αναπτυσσόμενων παιδιών τόσο στις μνημονικές μετρήσεις όσο και στις μετρήσεις κατανόησης και παραγωγής νοητικών ρημάτων. Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε ακόμη ότι οι διαφορές μεταξύ των ομάδων είναι ποσοτικές παρά ποιοτικές. Η έρευνα αυτή έδειξε επίσης ότι τα παιδιά με δυσκολίες στη γλώσσα εμφανίζουν προβλήματα και την πραγματολογία (Spanoudis, Natsopoulos & Panayiotou, 2007; Spanoudis, Natsopoulos, 2007; Spanoudis, submitted). Στο πλαίσιο αυτού του ερευνητικού προγράμματος βρίσκεται υπό εξέλιξη μια έρευνα που αφορά στη λειτουργία της εργαζόμενης και μακρόχρονης μνήμης και, δεύτερον, στη σημασιολογική, μορφοσυντακτική και πραγματολογική κατανόηση του ρήματος στα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες στη γλώσσα (Spanoudis, submitted).

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Demetriou, A. Mouyi, A. Spanoudis, G. (in press). Modelling the Structure and Development of *g*. *Intelligence*.

Demetriou, A., Spanoudis, G., Mouyi, A. (in press). A Three-level Model of the Developing Mind: Functional and Neuronal Substantiation. In M. Ferrari and L. Vuletic (Eds.), *The Developmental Relations between Mind, Brain, and Education: Essays in honor of Robbie Case*. New York: Springer.

Spanoudis G. (in press). Spatial reasoning, verbal reasoning and mental rotation: independent or related processes? *Scientific Annals of the Psychological Society of Northern Greece*.

Spanoudis, G., Natsopoulos, D. (2007). Mental verbs and memory functioning in children with language difficulties and typically developing children: structural similarities and differences. In S. Vosniadou, D. Kayser & A. Protopapas (Eds.), *Proceedings of the European Cognitive Science Conference 2007* (pp. 860-865).

Spanoudis, G., Natsopoulos, D., Panayiotou, G. (2007). Mental verbs and pragmatic language difficulties. *International Journal of Language and Communication Disorders*, 42(4), 487-504.

Spanoudis, G., Natsopoulos, D. (submitted). Structural similarities and differences in interaction of memory functioning and mental verb acquisition in children with language learning difficulties and typically developing children.

Spanoudis, G., Natsopoulos, D. (submitted). Working memory and long-term memory as predictors of syntax and semantics performance in children with language learning difficulties and typically developing children.

Σπανούδης, Γ. (υπό έκδοση). Γνωστική Ανάπτυξη και Εκπαίδευση. Αθήνα: Ατραπός.

Χάρης Ψάλτης, Λέκτορας Κοινωνικής και Αναπτυξιακής, Ψυχολογίας

Ο κλάδος της Κοινωνικής Ψυχολογίας μόλις πρόσφατα έχει αρχίσει να διδάσκεται στο Τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κύπρου αλλά είναι ένας από τους πιο γρήγορα αναπτυσσόμενους κλάδους της Ψυχολογίας αυτή τη στιγμή στην Κύπρο. Αυτό, παρά το γεγονός ότι αποτελεί ένα από τους βασικούς κλάδους της Ψυχολογίας με ιστορία πέραν του ενός αιώνα στην υπόλοιπη Ευρώπη και τις Ην. Πολιτείες Αμερικής. Μια σημαντική ιδιαιτερότητα της Κοινωνικής Ψυχολογίας είναι η προσπάθεια να μελετήσει τη συμπεριφορά των ατόμων σε ομάδες, τις σχέσεις μεταξύ των ομάδων και τις κοινωνιογνωστικές διαδικασίες του ανθρώπου και τον τρόπο που το άτομο δρα μέσα από ιδεολογίες και κοινωνικές αναπαραστάσεις.

Μερικοί από τους κύριους τομείς της Κοινωνικής Ψυχολογίας είναι ιδιαίτερα σημαντικοί για την Κύπρο, μια κοινωνία με παρελθόν εθνοτικών συγκρούσεων. Τέτοιος είναι ο τομέας των διομαδικών σχέσεων που ασχολείται με τη μελέτη των φαινομένων της προκατάληψης και της χρήσης στερεοτύπων, της σύγκρουσης και τον τρόπο αντιμετώπισης της. Ένας άλλος σημαντικός τομέας εφαρμογής θεωριών της Κοινωνικής Ψυχολογίας είναι η εκπαίδευση όπου διερευνάται ο ρόλος της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, και θέματα που έχουν να κάνουν με το ρόλο των κοινωνικών ταυτοτήτων στη μαθησιακή διαδικασία και τη γνωστική ανάπτυξη αλλά και τις κοινωνιοψυχολογικές διαστάσεις της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Τα ερευνητικά μου ενδιαφέροντα περιστρέφονται γύρω από τη διερεύνηση του ρόλου της διομαδικής επαφής στη μείωση των

προκαταλήψεων και την οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο μεγαλύτερων κοινοτήτων της Κύπρου, των Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων. Μέσα από έρευνες που διεξήγαγα σε συνεργασία με το κέντρο μελέτης της διομαδικής σύγκρουσης στο τμήμα πειραματικής ψυχολογίας του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης (Psaltis & Hewstone, 2007) επεκτείναμε έρευνες που είχαν γίνει στη Βόρειο Ιρλανδία πάνω σε θέματα επαφής μεταξύ Προτεσταντών και Καθολικών στο πλαίσιο και τις ιδιαιτερότητες της Κύπρου, όσον αφορά την επαφή μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, όπως αυτή διαμορφώνεται μετά τη μερική άρση των περιορισμών διακίνησης στα οδοφράγματα τον Απρίλιο του 2003. Μερικά από τα κύρια ευρήματα έρευνας ερωτηματολογίου με αντιπροσωπευτικό δείγμα και από τις δύο κοινότητες της Κύπρου είναι ο ευεργετικός ρόλος της επικοινωνίας μεταξύ μελών των δύο ομάδων στο κτίσιμο εμπιστοσύνης και μείωσης της προκατάληψης μέσα από τη μείωση του διομαδικού άγχους, της πρόσληψης των συμβολικών και ρεαλιστικών απειλών και την προώθηση της αντίληψης της οπτικής γωνίας της άλλης κοινότητας. Στα πλαίσια του ιδίου ερευνητικού προγράμματος έχει επίσης διερευνηθεί η αναπαράσταση των κατοίκων της Κύπρου για σημαντικές στιγμές της ιστορίας όπως το 1963-1964 και 1974 και η σχέση διαφόρων προσλήψεων της ιστορίας της Κύπρου με την προκατάληψη αλλά και εμπιστοσύνη απέναντι στην άλλη κοινότητα. Ένα άλλο ερευνητικό μου ενδιαφέρον είναι η κοινωνική-αναπτυξιακή ψυχολογία της διδακτικής της Ιστορίας (Makriyianni & Psaltis, 2007).

Ένα άλλο ερευνητικό πρόγραμμα το οποίο επίσης βρίσκεται σε εξέλιξη είναι η συνεργασία με το τμήμα

Κοινωνικής και Αναπτυξιακής Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου του Κέμπριτζ. Στόχος αυτού του προγράμματος είναι η διερεύνηση του ρόλου των κοινωνικών αναπαραστάσεων του φύλου στην δόμηση της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και της μάθησης και γνωστικής ανάπτυξης παιδιών στη μέση παιδική ηλικία. Κύρια ευρήματα αυτής της έρευνας είναι η αποκάλυψη της σημαντικής επίδρασης του φύλου ως πηγή ασυμμετρίας κύρους στο μαθησιακό περιβάλλον της συνεργατικής μάθησης και κατ' επέκταση στη μάθηση και τη γνωστική ανάπτυξη των μαθητών και μαθητριών (Ψάλτης, 2007; Psaltis & Duveen, 2006, 2007; Duveen & Psaltis, in press; Zittoun, Cornish, Gillespie & Psaltis, 2007). Έχει επίσης διερευνηθεί ο ρόλος άλλων παραγόντων που δρουν ως πηγές ασυμμετρίας κύρους στο μαθησιακό περιβάλλον όπως είναι η ακαδημαϊκή φήμη κάθε μαθητή και ο βαθμός αποδοχής από συνομηλίκους. Και σε αυτή την περίπτωση αποκαλύφθηκε ότι τέτοιοι παράγοντες δρουν με έμμεσο τρόπο στη μάθηση και γνωστική ανάπτυξη του παιδιού αφού επηρεάζουν την κοινωνική του αλληλεπίδραση με άλλα άτομα όπου λαμβάνει χώρα η κοινωνική κατασκευή των νοητικών δομών του ατόμου.

Τα μελλοντικά μου σχέδια περιλαμβάνουν την διαμόρφωση μιας περιεκτικής θεωρίας εξήγησης της κοινωνικής κατασκευής διαφόρων μορφών πεποιθήσεων και γνώσης σε σχέση με τη μορφή αλληλεπίδρασης όπως αυτή διαμορφώνεται από τις δυναμικές των διομαδικών σχέσεων, κοινωνικών αναπαραστάσεων και ιδεολογιών (Psaltis, 2005, 2007).

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Duveen, G. & Psaltis, C. (in press). The constructive role of asymmetries in social interaction. In U. Mueller, J. Carpendale, N. Budwig & B. Sokol : *Social Life and Social Knowledge: Toward a Process Account of Development*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum

Makriyianni, C. & Psaltis, C. (2007). History teaching and reconciliation. *Cyprus Review*, 19, 43- 69.

Psaltis, C. (2005). Communication and the construction of knowledge or transmission of belief: The role of conversation type and behavioral style. *Studies in Communication Sciences*, 5, 209-228.

Psaltis, C. & Duveen, G. (2007). Conversation types and conservation: Forms of recognition and cognitive development. *British Journal of Developmental Psychology*, 25, 79-102.

Psaltis, C. & Duveen, G. (2006). Social Relations and cognitive development: The influence of conversation types and representations of gender. *European Journal of Social Psychology*, 36, 407-430.

Psaltis, C. & Hewstone, M. (2007). *Intergroup contact as an antidote to social exclusion: The case of Cyprus*. Paper presentation at the BPS Annual Social Psychology conference, Kent, UK.

Psaltis, C. (2007) International collaboration as construction of knowledge and its constraints. *Integrative Psychological and Behavioral Science*, 41, 187-197.

Zittoun, T., Cornish, F. , Gillespie, A. & Psaltis, C. (2007). The metaphor of the triangle in theories of human development. *Human Development*, 50, 208-229.

Zittoun, T., Duveen, G., Gillespie, A., Iverson, G. & Psaltis, C. (2003). The use of symbolic resources in developmental transitions. *Culture & Psychology*, 9, 415-448.

Ψάλτης, Χ. (2007). Κοινωνική ανάπτυξη στο (Εκδ.) Σ. Γεωργίου, *Του παιδιού και του σχολείου*, Αθήνα: Ατραπός

Ανθή Λούτσιου-Ladd, Υπεύθυνη
Πρακτικής Άσκησης (Ειδικό
Εκπαιδευτικό Προσωπικό).

Η κλινική ψυχολογία είναι πιστεύω μια επιστήμη με ρόλο ύψιστης σημασίας στη διάρθρωση ψυχικά υγιών ατόμων που με τη σειρά τους θα κτίσουν καλύτερα κοινωνικά σύνολα. Αυτή η κοινωνική ευθύνη της κλινικής ψυχολογίας να κατανοήσει, να αξιολογήσει, να προλάβει, και να παρέμβει σε προβλήματα ψυχικής υγείας, υπήρξε κινητήρια δύναμη στη διαμόρφωση των ερευνητικών μου δραστηριοτήτων. Ως κλινική ψυχολόγος, ασχολούμαι με εφαρμοσμένη έρευνα, η οποία εστιάζεται στη μελέτη των παραγόντων που συμβάλλουν στην ανάπτυξη και αντιμετώπιση των προβλημάτων συμπεριφοράς και ψυχικής υγείας.

Συμμετέχω σε μια διεπαγγελματική ερευνητική ομάδα, η οποία αποτελείται από Κλινικούς και Εκπαιδευτικούς Ψυχολόγους, Λειτουργούς Υγείας, προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές, καθώς και διάφορους φορείς από την κοινότητα. Αυτή η ομάδα έχει διεκδικήσει με επιτυχία χρηματοδότηση για διάφορες ερευνητικές εργασίες, οι οποίες βρίσκονται σε εξέλιξη.

Μια τέτοια ερευνητική εργασία αφορά τον ευρύτερο τομέα του άγχους και της προσαρμογής. Συγκεκριμένα, μελετήσαμε με διαχρονική μεθοδολογία τις ψυχολογικές επιπτώσεις ενός αιφνίδιου και σοβαρού τροχαίου τραυματισμού στην οικογένεια. Με βάση τα αποτελέσματα, οι οικογένειες αντιμετωπίζουν αυξημένα επίπεδα προβλημάτων ψυχικής υγείας αμέσως μετά τον τραυματισμό, τα οποία μειώνονται διαχρονικά, αλλά παραμένουν σε υψηλότερα από τα

φυσιολογικά επίπεδα μέχρι και 5 μήνες μετά (Loutsiou-Ladd, Kyrianiou, Constantinou, Sofroniou, & Panayiotou, 2007). Εντοπίστηκαν συγκεκριμένοι παράγοντες επικινδυνότητας, οι οποίοι συσχετίζονται με την ανάπτυξη προβλημάτων ψυχικής υγείας. Οι παράγοντες αυτοί θα αποτελέσουν την εστία εισηγήσεων προς τους συνεργαζόμενους φορείς του έργου για λήψη μέτρων πρόληψης και έγκαιρης αντιμετώπισης προβλημάτων ψυχικής υγείας στις οικογένειες των σοβαρά τραυματιών (Loutsiou-Ladd, Kyrianiou, Sofroniou, & Panayiotou, 2005).

Ένα άλλο ερευνητικό μου ενδιαφέρον είναι η πρόβλεψη συμπεριφορών υψηλού κινδύνου (π.χ. επικίνδυνη οδική συμπεριφορά, αυτοκτονική συμπεριφορά). Με σημαντική εμπλοκή φοιτητών του τμήματος, βρίσκεται σε αυτό το στάδιο υπό εξέλιξη ένα άλλο ερευνητικό έργο το οποίο εστιάζεται στη μελέτη των παραγόντων που συμβάλλουν στην επικίνδυνη οδική συμπεριφορά. Έχει ολοκληρωθεί η πρώτη φάση του έργου, η οποία αξιοποίησε τη μεθοδολογία της μελέτης αρχείου. Τα αποτελέσματα εστιάζονται σε δημογραφικούς και καταστασιακούς παράγοντες κινδύνου οι οποίοι συσχετίζονται με σοβαρά τροχαία ατυχήματα (Konstantinou, Panayiotou, Kapardis, Loutsiou-Ladd, Demetriou, 2006). Ευελπιστώ ότι με τη λήξη της έρευνας αυτής, θα εντοπίσουμε εκείνους τους παράγοντες επικινδυνότητας οι οποίοι θα αποτελέσουν εστία εισηγήσεων προς αρμόδιους φορείς, με στόχο τη μείωση των σοβαρών τροχαίων ατυχημάτων στον τόπο μας.

Διάφορες άλλες εργασίες έχουν προκύψει από ερευνητικές μου συνεργασίες με προπτυχιακούς φοιτητές. Μια τέτοια εργασία εστιάστηκε στη μελέτη γνωστικών μοντέλων για την ανάπτυξη

ιδεοληπιών. Τα αποτελέσματα υποστήριξαν τη συμβολή μεταγνωστικών παραγόντων στην ανάπτυξη ιδεοληπτικών σκέψεων (Psarropoulou, Panayiotou, & Loutsiou-Ladd, 2006).

Η διδασκαλία έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο σε ένα δίκτυο ανατροφοδότησης με την ερευνητική μου δραστηριότητα. Ως διδάσκουσα ενός προπτυχιακού μαθήματος το οποίο εστιάζεται στην επαγγελματική ανάπτυξη των φοιτητών, στηρίζομαι εν μέρει στα αποτελέσματα έρευνας που έχω διεξάγει με φοιτητές ψυχολογίας σε διάφορα στάδια επαγγελματικής τους ανάπτυξης. (Loutsiou-Ladd & Panayiotou, 2005).

Το Τμήμα Ψυχολογίας στοχεύει στη διαμόρφωση σύγχρονου προγράμματος προπτυχιακής και μεταπτυχιακής εκπαίδευσης. Υπό την ιδιότητά μου ως συντονίστρια του προγράμματος κλινικής άσκησης των μεταπτυχιακών φοιτητών του τμήματος, στόχος μου είναι να συνεχίσω να συμβάλλω στη διαμόρφωση ενός πρώτης κλάσεως προγράμματος επαγγελματικής εκπαίδευσης ψυχολόγων στον τόπο μας. Απώτερος στόχος είναι η ετοιμότητα των αποφοίτων του τμήματος να ασκήσουν το επάγγελμα του ψυχολόγου με βάση επιστημονικά αποδεδειγμένες μεθόδους, επιστημονική προσέγγιση, δεοντολογική συνείδηση, και επαγγελματική υπευθυνότητα, προσφέροντας έτσι υψηλού επιπέδου ψυχολογικές υπηρεσίες προς το ενδιαφερόμενο κοινό.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Konstantinou, N., Panayiotou, G., Kapardis, A., Loutsiou-Ladd, A., Demetriou, A. (2006). *Demographics of serious and deadly traffic accidents in Cyprus*. Invited Symposium. XI Annual Conference of the European

Association for Counselling Athens, Greece.

Loutsiou-Ladd, A. & Panayiotou G. (2005). Formalizing the Career Preparation of Undergraduate Students through Coursework. *Proceedings of the British Psychological Society, 13* (2), 176

Loutsiou-Ladd, A., Kyprianou, T., Sofroniou, S., & Panayiotou, G. (2005). Serious and traumatic injury: The acute, short-term, and long-term mental health impact on the family. Supplement 1 of *Psychology and Health, 20*, 152-153.

Loutsiou-Ladd, A., Kyprianou, T., Constantinou, N. Sofroniou, S., & Panayiotou, G (2007). A longitudinal investigation of the emotional burden on intensive care unit families. 19th Annual Convention of the Association for Psychological Science, Washington, D.C.

Psarropoulou, A., Panayiotou, G., Loutsiou-Ladd, A. (2006). *Intrusive Thoughts in an on clinical population: Thought Contents as related to Frequency and Severity of Intrusions, measured with the Obsessive Content Questionnaire*. 26th International Congress of Applied Psychology, Athens, Greece.

Παναγιώτης Σταυρινίδης,
Διδάκτορας Αναπτυξιακής Ψυχολογίας
(Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό).

Η αναπτυξιακή ψυχολογία αποτελεί ένα από τους βασικούς κλάδους της επιστήμης μας που ασχολείται με τη διερεύνηση των ψυχολογικών αλλαγών που παρατηρούνται από τη στιγμή της γέννησης του ανθρώπου μέχρι και τα γηρατεία. Το ενδιαφέρον του κλάδου εστιάζεται στο ότι παρατηρεί τις αλλαγές αυτές τόσο σε ένα μεγάλο φάσμα της ανθρώπινης ανάπτυξης όσο και στο ότι οι αλλαγές αυτές αφορούν ένα μεγάλο αριθμό ψυχολογικών χαρακτηριστικών. Αυτά τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά μπορεί να είναι η ανάπτυξη της σκέψης και της ευφυΐας, της προσωπικότητας, των συναισθημάτων, των κοινωνικών του δεξιοτήτων, της προσαρμογής του ατόμου στο περιβάλλον και πολλά άλλα.

Στόχος της αναπτυξιακής ψυχολογίας είναι να περιγράψει τις αλλαγές αυτές αλλά ακόμη περισσότερο να ανακαλύψει και τι τις προκαλεί. Έτσι λοιπόν, όταν μελετούμε την ανθρώπινη ευφυΐα, μας ενδιαφέρει να μπορούμε να πούμε από τι αποτελείται αυτό που ονομάζουμε ευφυΐα όπως επίσης μας ενδιαφέρει να μάθουμε ποιοι παράγοντες συμβάλλουν στην ανάπτυξή της.

Στο Τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κύπρου, εγώ και άλλοι συνάδελφοι διεξάγουμε έρευνες για να βρούμε απαντήσεις στα πιο πάνω.

Για παράδειγμα αυτή τη στιγμή είναι σε εξέλιξη ή έχουν διεκπεραιωθεί έρευνες που εξετάζουν το πως οι γονείς συμβάλλουν στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων της σκέψης των παιδιών και των εφήβων (Stavrinides, 2005), γιατί στην εφηβεία παρουσιάζονται διάφορα προβλήματα προσαρμογής όπως η χρήση ουσιών (Stavrinides, Georgίου, & Demetriou, submitted), τα

επιδημιολογικά δεδομένα που αφορούν στην σεξουαλική κακοποίηση ανηλίκων, την ανάπτυξη μεντορικών σχέσεων κατά την εφηβεία (Georgiou, Demetriou, & Stavrinides, submitted) και τη συναισθηματική ανάπτυξη στη βρεφική, νηπιακή και σχολική ηλικία (Σταυρινίδης, υπό έκδοση).

Παράλληλα βρίσκονται δύο έρευνες στο στάδιο του σχεδιασμού και συλλογής δεδομένων: Η μία αφορά στη διερεύνηση των προβλημάτων ανάπτυξης σε παιδιά που ζουν σε υποβαθμισμένες περιοχές. Η δεύτερη έχει ως στόχο την εξακρίβωση προβλημάτων στην ανάπτυξη της σκέψης και της γλώσσας σε παιδιά που έχουν γεννηθεί πρόωρα και με χαμηλό βάρος.

Τόσο στις έρευνες που έχουν διεκπεραιωθεί όσο και σε αυτές που βρίσκονται υπό σχεδιασμό και συλλογή δεδομένων, η συμμετοχή φοιτητών είναι πάντοτε σημαντική. Οι φοιτητές, προπτυχιακοί και μεταπτυχιακοί έχουν την ευκαιρία να εργαστούν μαζί μας στα θέματα τα οποία ερευνούμε και έτσι γίνονται και οι ίδιοι συμμετοχοί σε αυτό το ενδιαφέρον “ταξίδι” της παραγωγής της γνώσης.

Για όλους εμάς που ασχολούμαστε με τα πιο πάνω ζητήματα, η αναπτυξιακή ψυχολογία είναι μια συναρπαστική περιοχή έρευνας που μας προσφέρει τη δυνατότητα να μαθαίνουμε πολλά όσον αφορούν τους ανθρώπους και τις αλλαγές που προκύπτουν στα ψυχολογικά τους χαρακτηριστικά. Το γεγονός ότι μας προσφέρει τη δυνατότητα να ερευνούμε ένα ευρύ φάσμα ψυχολογικών λειτουργιών καθώς επίσης και το ότι η ανάπτυξη του ανθρώπου δεν σταματά παρά μόνο με το τέλος της ζωής, μας επιτρέπει να ασχολούμαστε με ένα κλάδο της ψυχολογίας που αποτελεί μια από τις πιο δυναμικές περιοχές της επιστήμης μας.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Georgiou, N, St., Demetriou, A., & Stavrinides, P. (submitted). Attachment styles and mentoring relationships in adolescents. *Educational Psychology*.

Stavrinides, P. (2005). *The formation and the effects of parental involvement on the child's cognitive development and psychological adjustment*. Unpublished doctoral dissertation, University of Cyprus, Nicosia, Cyprus.

Stavrinides, P., Georgiou, N. St., & Demetriou, A. (submitted). Parenting practices and adolescents alcohol use. *British Journal of Developmental Psychology*.

Stavrinides, P., & Demetriou, A. (2005). Cyprus National Report on Missing and Sexually Abused Children in the European Union: Epidemiological Data. In G. Vermeulen (Ed.) *Missing and sexually abused children in the European Union: Epidemiological Data.*, Antwerp: Maklu.

Σταυρινίδης, Π. (2007). *Συναισθηματική ανάπτυξη*, (Εκδ.) Σ. Γεωργίου, *Του παιδιού και του σχολείου*, Αθήνα: Ατραπός.

ΜΕΡΟΣ Γ΄:

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΩΝ ΣΕ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΜΕΛΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ.

1. Constantinidou F., Koushiou, M., & Constantinou E. (2007) *Age and Language effects on Word Fluency tasks: a cross-cultural comparison between Greek-Cypriot and American adults.* Εργασία που παρουσιάστηκε στο συνέδριο του International Neuropsychological Society (INS), Bilbao, Ισπανία.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να μελετήσει τις επιδράσεις της ηλικίας και της γλώσσας στην επίδοση σε έργα Σημασιολογικής και Φωνημικής Λεκτικής Ευχέρειας (Semantic and Phonemic Word Fluency). Τα δύο αυτά έργα χορηγήθηκαν σε Ελληνοκύπριους (Ε/Κ) και Αμερικάνους ενήλικες. Συγκεκριμένα, το δείγμα χωρίστηκε σε 4 ομάδες με βάση την ηλικία και την εθνικότητα : νεαροί Ελληνοκύπριοι (ηλικιακό εύρος: 16-49 χρόνια, N = 34), ηλικιωμένοι Ελληνοκύπριοι (ηλικιακό εύρος: 55-88 χρόνια, N = 26), νεαροί Αμερικάνοι (ηλικιακό εύρος: 20-37 χρόνια, N= 16) και ηλικιωμένοι Αμερικάνοι (ηλικιακό εύρος : 58-79 χρόνια, N = 37). Σύμφωνα με αναλύσεις διακύμανσης (ANOVA), η ηλικία δεν φάνηκε να έχει στατιστικά σημαντική επίδραση στην επίδοση των Ε/Κ αλλά ούτε και των Αμερικανών συμμετεχόντων σε κανένα από τα δύο έργα που χορηγήθηκαν. Διαπολιτισμικές συγκρίσεις έδειξαν ότι οι ηλικιωμένοι Αμερικάνοι είχαν καλύτερη επίδοση από τους ηλικιωμένους Κύπριους τόσο στο έργο Σημασιολογικής ($t(56) = -2,97, p < .01$) όσο και στο έργο Φωνημικής Λεκτικής Ευχέρειας ($t(56) = -3,01, p < .01$). Σημαντικές διαπολιτισμικές διαφορές παρατηρήθηκαν επίσης, μεταξύ των νεαρών συμμετεχόντων, με τους Αμερικάνους να σημειώνουν υψηλότερη επίδοση από τους Κύπριους στο έργο Σημασιολογικής Λεκτικής Ευχέρειας

($t(48) = -3,06, p < .01$) . Σύμφωνα με προηγούμενες έρευνες, η επίδραση της ηλικίας σε έργα Λεκτικής Ευχέρειας φαίνεται να είναι μικρότερη σε σύγκριση με την επίδραση παραγόντων όπως η εκπαίδευση, πράγμα που επιβεβαιώνεται και από τα πιο πάνω ευρήματα. Οι διαφορές στην επίδοση μεταξύ των Κύπριων και των Αμερικανών συμμετεχόντων μπορούν να αποδοθούν στην πολυσυλλαβική φύση της Ελληνικής γλώσσας, αλλά και σε άλλους πολιτισμικούς παράγοντες όπως η εννοιολογική οργάνωση στη σημασιολογική μνήμη και η εξοικείωση με τέτοιου τύπου έργα καθώς και με συνθήκες αξιολόγησης. Συμπερασματικά, η στάθμιση των εν λόγω έργων είναι απαραίτητη για την έγκυρη και αξιόπιστη αξιολόγηση των λεκτικών ικανοτήτων σε συγκεκριμένες πολιτισμικές ομάδες.

2. Georgiou, St. & Tourva, A. (2007). Parental attributions and parental involvement. *Social Psychology of Education*, 10(4), 473-482.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μελέτη αυτή εξέτασε τη σχέση που υπάρχει μεταξύ των αιτιακών αποδόσεων των γονέων για τη σχολική επίδοση των παιδιών τους, την πεποίθηση που έχουν όσον αφορά την εμπλοκή των γονέων στην εκπαιδευτική πορεία των παιδιών τους και την πραγματική τους συμπεριφορά σχετικά με την εμπλοκή αυτή. Οι συμμετέχοντες γονείς (N=313) κλήθηκαν να συμπληρώσουν την Κλίμακα Γονικών Αιτιακών Αποδόσεων και την Κλίμακα Γονεϊκής Εμπλοκής. Τους ζητήθηκε επίσης να δηλώσουν σε ποιο βαθμό πιστεύουν ότι οι γονείς γενικότερα αλλά και οι ίδιοι προσωπικά ως γονείς θα πρέπει να εμπλέκονται σε θέματα που αφορούν την εκπαίδευση των παιδιών τους. Η επιβεβαιωτική παραγοντική ανάλυση έδειξε ότι η αιτιακή απόδοση της σχολικής επίδοσης σε εσωτερικούς και ελεγχόμενους παράγοντες, όπως είναι η προσπάθεια του ίδιου του γονιού, επηρέαζε θετικά τη δύναμη της πεποίθησης για την αναγκαιότητα της γονεϊκής εμπλοκής. Αυτή η πεποίθηση στη συνέχεια είχε μια ισχυρή επίδραση και στους τέσσερις τύπους γονεϊκής εμπλοκής (επαφή με το σχολείο, βοήθεια στην κατ' οίκον

εργασία, εποπτεία της συμπεριφοράς του παιδιού και ανάπτυξη των ενδιαφερόντων του).

3. Georgiou, St., Constantinides, C. & Mouskounti, T. (2006). Maternal responsiveness and child victimization at school, *Conference Proceedings, Interpersonal Acceptance-Rejection*. Istanbul.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της έρευνας ήταν να εξετάσει τη σχέση ανάμεσα στην ανταπόκριση της μητέρας, την εμπλοκή της στην κατ' οίκον εργασία του παιδιού και τα επίπεδα κατάθλιψης που παρουσιάζει, με τις εμπειρίες του παιδιού της όσον αφορά τη σχολική επιθετικότητα. Τα αποτελέσματα έδειξαν θετική συσχέτιση μεταξύ της υπερπροστατευτικότητας της μητέρας και της θυματοποίησης του παιδιού καθώς και τις εμπειρίες του όσον αφορά το φαινόμενο. Ομοίως η μητρική κατάθλιψη ήταν θετικά συσχετιζόμενη με τη θυματοποίηση και την εμπειρία του παιδιού με τη σχολική επιθετικότητα. Αντίθετα η κατάθλιψη είχε αρνητική σχέση με την προσαρμογή στο σχολείο. Τα παιδιά των καταθλιπτικών μητέρων είχαν την τάση να θυματοποιούνται στο σχολείο πολύ περισσότερο από τα παιδιά μη - καταθλιπτικών μητέρων. Επίσης τα παιδιά υπερπροστατευτικών μητέρων είχαν την τάση να θυματοποιούνται στο σχολείο πολύ περισσότερο από τα υπόλοιπα παιδιά. Δεν βρέθηκαν σημαντικές επιδράσεις σε σχέση με την ανταπόκριση της μητέρας. Τέλος τα αγόρια καταθλιπτικών μητέρων παρουσίασαν τα μεγαλύτερα επίπεδα επιθετικότητας, ενώ τα κορίτσια μη καταθλιπτικών μητέρων εκδήλωσαν τη λιγότερη επιθετικότητα.

4. Georgiou, St., Stavrinides, P. & Kyriakou, M. (in press). Bullying at school: student perceptions. *Scientia Paedagogica Experimentalis*

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο σκοπός της έρευνας ήταν να εξετάσει τις αντιλήψεις των παιδιών για τη σχολική επιθετικότητα και τις παραμέτρους που τη χαρακτηρίζουν. Στην έρευνα πήραν μέρος 207

μαθητές ηλικίας 13 ως 15 χρονών. Η συλλογή των δεδομένων έγινε με τη χρήση ημιδομημένης συνέντευξης από τον κάθε μαθητή ξεχωριστά. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι περισσότεροι μαθητές γνώριζαν ότι υπήρχε σχολική επιθετικότητα. Περίπου 30 % συμμετείχαν σε γεγονότα σχολικής επιθετικότητας είτε ως θύματα, είτε ως θύτες, είτε ως θύτες/ θύματα. Δεν βρέθηκαν διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα. Η ανάλυση περιεχομένου έδειξε το προφίλ του θύτη και του θύματος, από την οπτική των παιδιών. Τέλος οι ανησυχίες των παιδιών για τα αποτελέσματα του φαινομένου χωρίστηκαν σε κατηγορίες, δημιουργώντας μια τυπολογία η οποία θα είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για το σχεδιασμό παρέμβασης.

5. Kalifimmatou, N. & Raftopoulos, A. (2003). The Properties and nature of Light: Studying Newton's papers in Optics. In Skordoulis and Chalkia (Eds.) *Proceedings of the Second Panhellenic Conference On the Contribution of History and Philosophy of natural Sciences to Teaching Natural Sciences* (pp. 481-485), Athens, Greece.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ιστορία των Επιστημών μας δείχνει ότι για κάθε επιστημονικό ζήτημα σε κάθε εποχή υπάρχει συνήθως ένα γενικά αποδεκτό μοντέλο. Μία από τις περιπτώσεις στις οποίες δεν έχει ακόμα αναπτυχθεί ένα αποδεκτό μοντέλο, είναι το φαινόμενο του φωτός. Στην εργασία αυτή θα ασχοληθούμε με το φαινόμενο της ταυτόχρονης αποδοχής από την επιστημονική κοινότητα δύο συμπληρωματικών μοντέλων σχετικά με τη φύση του φωτός, το σωματιδιακό και το κυματικό μοντέλο. Θα συζητήσουμε την ύπαρξη ενός «τρίτου» μοντέλου, που θεωρεί το φως ως ένα σύνολο ακτίνων και θα αναζητήσουμε τους λόγους για τους οποίους, υπό την επίδραση του Newton, το μοντέλο αυτό για αρκετό διάστημα είχε την πρωτοκαθεδρία ανάμεσα στα σχετικά μοντέλα.

6. Konstandinidou, K. Sevastidou, A. & Raftopoulos, A. (2003). Using the Argumentation in the History of Science in Teaching Astronomical Phenomena. In Skordoulis and Chalkia (Eds.) *Proceedings of the Second Panhellenic Conference on the*

Contribution of History and Philosophy of natural Sciences to Teaching Natural Sciences (pp. 278-285), Athens, Greece.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στόχος της εργασίας αυτής είναι να εντοπίσει τα ιστορικά επιχειρήματα που προέβαλλαν οι υποστηρικτές και οι επικριτές ορισμένων από τις θεωρίες της αστρονομίας για να τις υποστηρίξουν ή να τις απορρίψουν και να προτείνει τρόπους διδακτικής αξιοποίησής τους. Η περιοχή της αστρονομίας επιλέχθηκε γιατί βρίθει εννοιών με σύνθετες αιτιώδεις σχέσεις. Είναι επίσης περιοχή όπου η καθημερινή εμπειρία παρέχει αρκετές πληροφορίες για την ανάπτυξη μίας διαισθητικής κατανόησης πολλών φαινομένων που emπίπτουν στο χώρο αυτό (π.χ., το σχήμα της γης, το φαινόμενο της μέρας-νύχτας, κλπ.) Τέλος, οι θεωρίες στην αστρονομία έχουν κύρια θέση στην επιστήμη. Η ιστορία εξέλιξής τους σκιαγραφεί τη φύση της επιστήμης καθώς μας βοηθά να κατανοήσουμε τον τρόπο με τον οποίον η επιστήμη εξελίσσεται και με ποίο τρόπο περιορίζεται από το πολιτισμικό, τεχνολογικό και φιλοσοφικό πλαίσιο της κάθε εποχής. Στην αρχή παρουσιάζουμε τις βασικές θεωρήσεις και επιχειρήματα για το σχήμα και τη θέση της γης όπως εμφανίζονται στην ιστορία της επιστήμης. Εν συνεχεία θα συζητήσουμε τις αρχικές διαισθητικές ιδέες των παιδιών για τα ίδια ζητήματα και θα επιχειρήσουμε να τις συγκρίνουμε με τις ανωτέρω θεωρήσεις. Στη βάση των ευρημάτων αυτής της σύγκρισης προτείνουμε μία διδακτική παρέμβαση που στοχεύει να βελτιώσει τη διδασκαλία των αστρονομικών φαινομένων.

7. Nikolaou, C. & Raftopoulos, A.(2003). A Didactic Intervention to Promote Understanding of the Nature of Heat and Temperature. In Skordoulis and Chalkia (Eds.) *Proceedings of the Second Panhellenic Conference On the Contribution of History and Philosophy of natural Sciences to Teaching Natural Sciences* (pp. 485-489), Athens, Greece.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εννοιολογική αναδόμηση που απαιτείται για τη μάθηση μίας επιστήμης μοιάζει με

αυτή που συντελείται στις μεγάλες ιστορικές επιστημονικές επαναστάσεις. Η εννοιολογική αλλαγή σχετίζεται με τον τρόπο που οι επιστήμονες οικοδομούν, έχοντας ως βάση τις υπάρχουσες δομές, τις γνήσιες καινοτομίες. Σε μία γνωσιακή θεωρία, η εννοιολογική αλλαγή σχετίζεται με τον τρόπο που τα άτομα δημιουργούν την αλλαγή σε σχέση με τις αναπαραστάσεις τους για τη φύση. Από τη σύγκλιση της Ιστορίας και της Διδακτικής των Φυσικών Επιστημών προκύπτουν διάφορες αντιλήψεις για τη σχέση τους. Απο αυτές, πιο ενδιαφέρουσα και λιγότερο αμφιλεγόμενη φαίνεται να είναι αυτή που υποστηρίζει ότι η ευαισθητοποίηση των μαθητών για τις ιστορικές ρίζες των επιστημονικών ιδεών θα προκαλέσει το ενδιαφέρον και θα τους εφοδιάσει με κάποια πρότυπα για τη μαθησιακή διαδικασία. Η παρούσα εργασία εστιάζει πρώτα σε μία σύντομη ιστορική παρουσίαση της εξέλιξης της έννοιας της θερμότητας και της διαφοροποίησης της από την έννοια της θερμοκρασίας. Στο δεύτερο μέρος συζητούνται εν συντομία οι αρχικές ιδέες των παιδιών για τη θερμότητα και τη θερμοκρασία και συγκρίνονται με τις ιδέες των επιστημόνων στο πέρασμα του χρόνου. Τέλος, παρατίθεται μία διδακτική παρέμβαση που στηρίζεται στα αποτελέσματα της ιστορικής μελέτης και αποσκοπεί στη βελτίωση της διδασκαλίας της θερμότητας εκμεταλλευόμενη αυτά τα συμπεράσματα.

8. Papadopoulos T. C., Kendeou, P., Charalambous, G., & Hadjicosta, R. (2007). *Early identification and remediation of children at-risk for reading difficulties in Greek: A comparison of two theory-driven programs*. Paper presented at the 12th Biennial European Conference for Research on Learning and Instruction (EARLI), Budapest, Hungary.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μακρόχρονη αυτή έρευνα συγκρίνει ένα γνωστικό (*PREP: PASS Reading Enhancement Program*) και ένα νευροψυχολογικό πρόγραμμα που δίνει έμφαση στις φωνολογικές και σημασιολογικές δεξιότητες καθώς και στη γρήγορη ονομασία ερεθισμάτων (*DEST-RT: DEST Remedial Tool*). Το πρόγραμμα PREP σχεδιάστηκε για

να ενισχύσει συγκεκριμένες λειτουργίες επεξεργασίας πληροφοριών, με απώτερο σκοπό, τη βελτίωση των ικανοτήτων αποκωδικοποίησης και κατ' επέκταση της ανάγνωσης. Το DEST-RT, από την άλλη, βασίζεται σε ένα μοντέλο αναγνωστικής ανάπτυξης που περιλαμβάνει γραφή και ανάγνωση και την αλληλεπίδρασή τους. 28 παιδιά ηλικίας 6,6, εξισωμένα ως προς την ηλικία, το γένος, το επίπεδο μόρφωσης των γονέων τους και τη λεκτική και μη λεκτική ικανότητα χωρίστηκαν σε δύο ισάριθμες ομάδες και παρακολούθησαν ένα εκ των δύο παρεμβατικών προγραμμάτων. Μετά το πέρας της παρέμβασης που διήρκεσε 4 εβδομάδες, συγκρίθηκαν σε μια συστοιχία έργων φωνολογικών, γνωστικών (διαδοχικής και ταυτόχρονης επεξεργασίας), γρήγορης ονομασίας ερεθισμάτων, ακρίβειας και ταχύτητας στην ανάγνωση λέξεων και ψευδολέξεων, ορθογραφίας και κατανόησης κειμένου. Μία τρίτη ομάδα (n=19) που παρουσίαζε, επίσης, προβλήματα με την ανάγνωση δεν έλαβε καμία παρέμβαση και συμμετείχε ως ομάδα ελέγχου. Όλες οι ομάδες είχαν εντοπιστεί από το Νηπιαγωγείο ότι βρίσκονταν σε ρίσκο να αναπτύξουν αναγνωστικά προβλήματα, ανίχνευση που επιβεβαιώθηκε ένα χρόνο αργότερα, στην Α' δημοτικού, αφού οι επιδόσεις τους στην ανάγνωση πραγματικών λέξεων και ψευδολέξεων βρίσκονταν κάτω από το 25^ο εκατοστημόριο, σε σύγκριση με διαθέσιμες ηλικιακές νόρμες. Προκαταρκτικές αναλύσεις έδειξαν ότι παρατηρήθηκε βελτίωση σε όλα σχεδόν τα τεστ και για τις τρεις ομάδες. Η ομάδα PREP, όμως, βελτιώθηκε σημαντικά σε σχέση με τις άλλες δύο ομάδες, ιδιαίτερα στην ταχύτητα ανάγνωσης ψευδολέξεων και στην ορθογραφία. Η συζήτηση επικεντρώνεται στην ανάγκη ανάπτυξης και εφαρμογής παρεμβατικών προγραμμάτων που θα βασίζονται σε ξεκάθαρες θεωρίες, θα είναι οικονομικά αποδοτικά και θα οδηγούν, κατ' επέκταση, σε σημαντική βελτίωση στην ανάγνωση και στην ορθογραφία.

9. Papadopoulos T. C., Kendeou, P., Demetriou, S., & Demetriou, A. (2007). *Diagnosis of reading difficulties in Kindergarten and Grade 1 in Greek: The role of CAS and DEST-R.* Symposium paper presented at the 14th Annual Meeting of the Society for the Scientific Study of Reading (SSSR), Prague, Czech Republic.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα μακρόχρονη έρευνα εξετάστηκαν δύο διαφορετικές προσεγγίσεις για την πρόωμη διάγνωση αναγνωστικών δυσκολιών. Συγκεκριμένα, μελετήθηκε το πώς οι συστοιχίες έργων *Cognitive Assessment System* (CAS; Naglieri & Das, 1997) και *Dyslexia Early Screening Test* (DEST-R; Nicolson Fawcett, 2004) σχετίζονται με έργα φωνολογικά (π.χ., αφαιρέσεις φωνήματος και σύνθεσης), γρήγορης ονομασίας ερεθισμάτων (χρωμάτων, εικόνων, αριθμών και γραμμάτων), φωνολογικής μνήμης (επανάληψης ψευδολέξεων και επανάληψης ακολουθίας αριθμών), ορθογραφίας (ορθογραφικής επιλογής και αλυσίδας λέξεων), αναγνωστικής ακρίβειας και ταχύτητας (πραγματικών λέξεων και ψευδολέξεων) και κατανόησης κειμένου, από το Νηπιαγωγείο στην Α' δημοτικού. Τα τεστ δόθηκαν σε 290 μαθητές ξεκινώντας από το Νηπιαγωγείο. Από αυτό το σύνολο, μία ομάδα με αναγνωστικά προβλήματα εντοπίστηκε στην Α' δημοτικού με επιδόσεις κατώτερες του 25^{ου} εκατοστημορίου στην ταχύτητα ανάγνωσης λέξεων και ψευδολέξεων. Μέσω συσχετίσεων και παραγοντικής ανάλυσης εξετάστηκε η καταλληλότητα της κάθε συστοιχίας για διαγνωστικούς σκοπούς. Στην περίπτωση ολόκληρης της ομάδας, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι επιδόσεις των μαθητών στη συστοιχία DEST-R στο Νηπιαγωγείο συσχετίζονταν με πολλά από τα υπόλοιπα τεστ στην Α' δημοτικού, ενώ οι ταυτόχρονες (στην Α' δημοτικού) συσχετίσεις ήταν συγκριτικά πιο αδύναμες. Η συστοιχία CAS στο Νηπιαγωγείο σχετιζόταν με κάποια έργα στην Α' δημοτικού, ενώ οι αντίστοιχες συσχετίσεις στην Α' δημοτικού ήταν και υψηλότερες και στατιστικά σημαντικές. Παρόμοια αποτελέσματα παρατηρήθηκαν και στην περίπτωση της ομάδας με αναγνωστικά προβλήματα. Στο σύνολό τους, τα αποτελέσματα αυτά υποστηρίζουν ότι η συστοιχία CAS είναι καταλληλότερη για τη διάγνωση αναγνωστικών δυσκολιών στην Α' δημοτικού, από ότι στο Νηπιαγωγείο, ενώ το αντίστροφο ισχύει για τη συστοιχία DEST-R. Τα αποτελέσματα αυτά, κατ' επέκταση, είναι σημαντικά τόσο για την ανίχνευση και διάγνωση αναγνωστικών δυσκολιών όσο και

για παρεμβατικά προγράμματα σε διαφορετικές ηλικίες και ομάδες .

10. Raftopoulos, A., Kalyfommatou, N. & Constantinou, C.P (2005) , The Properties of Newton's work and the Teaching of Optics . *Science & Education*, 15, 649-673.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Ιστορία των Επιστημών δείχνει ότι για κάθε επιστημονικό πρόβλημα μπορεί να υπάρχουν ταυτόχρονα περισσότερα του ενός μοντέλα που είναι αποδεκτά από τμήματα της επιστημονικής κοινότητας. Ένα από αυτά αφορά στην σωματιδιακή ή κυματική φύση του φωτός. Ο Νεύτωνας ισχυρίστηκε ότι είχε αποδείξει κάποιες από τις ιδιότητες του φωτός βασιζόμενος σε ένα ελάχιστο σύνολο υποθέσεων χωρίς να προϋποθέτει οτιδήποτε σχετικό με τη φύση του φωτός, εάν είναι δηλαδή σώμα ή κύμα. Αυτό το σύνολο υποθέσεων συνιστά το γεωμετρικό μοντέλο του φωτός ως ενός συνόλου ακτινών που διαδίδονται σε ευθεία γραμμή στο χώρο. Σε αυτή την εργασία συζητούμε αυτό το μοντέλο και τους ιστορικούς λόγους για τους οποίους προτιμήθηκε αρχικά από τα άλλα μοντέλα για το φως , εκείνα δηλαδή που προσπαθούσαν να εξετάσουν και τη φύση του φωτός. Ισχυριζόμαστε ότι το μοντέλο αυτό είναι απαραίτητο στη δόμηση ενός κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού για τη διδασκαλία της Οπτικής στο γυμνάσιο και λύκειο και παραθέτουμε επιστημολογικά επιχειρήματα που υποστηρίζουν αυτήν τη θέση. Τέλος, συζητούμε μία προσέγγιση που θα μπορούσε υπό κάποιες συνθήκες να θέσει στο περιθώριο τις άδηλες υποθέσεις που υπάρχουν στο μυαλό των μαθητών σχετικά με τη φύση του φωτός και να μειώσει την επακόλουθη παρείδυση της γεωμετρικής οπτικής στη διδασκαλία των ιδιοτήτων του φωτός που σχετίζονται με την κυματιδιακή φύση του.

11. Souroulla, A. & Panayiotou, G. (2006). *A Psychometric Study of a Translation of the Wechsler Quicktest in Cyprus.* Διεθνές συνέδριο, 9th European Conference on Psychological Assessment, Thessaloniki, Greece.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της έρευνας ήταν η εξέταση των ψυχομετρικών χαρακτηριστικών της

ελληνικής μετάφρασης του Quicktest (Wechsler, 1996). Το Quicktest παρέχει μια σύντομη μέτρηση για ανίχνευση της ακαδημαϊκής επίδοσης στους τομείς της Ορθογραφίας, της Ανάγνωσης και του Μαθηματικού Συλλογισμού, και είναι κατάλληλο για παιδιά ηλικίας 6-16 ετών.

Στην έρευνα συμμετείχαν 208 παιδιά, 110 αγόρια και 98 κορίτσια, ηλικίας 5 χρονών και 0 μηνών έως 14 χρονών και 2 μηνών. Τα παιδιά επιλέχθηκαν μέσα από τυχαία στρωματοποιημένη δειγματοληψία από νηπιαγωγεία, δημοτικά και γυμνάσια, σε αστικές και αγροτικές περιοχές πέντε επαρχιών της Κύπρου. Οι βαθμοί των παιδιών στα Ελληνικά και Μαθηματικά από τα αρχεία των σχολείων τους, το τεστ Αναγνωστικής Ικανότητας (Τρίγκα, 2004), οι προβλέψεις των εκπαιδευτικών για την επίδοση των παιδιών στο Quicktest , καθώς επίσης και η μεταφρασμένη στα ελληνικά Κλίμακα Μαθησιακών Δυσκολιών (LDES, McCarney, 1996) συμπληρωμένη από τους εκπαιδευτικούς, χρησιμοποιήθηκαν για την αξιολόγηση της εγκυρότητας κριτηρίου του ελληνικού Quicktest.

Οι σημαντικές συσχετίσεις που βρέθηκαν ανάμεσα στα πιο πάνω κριτήρια και τις επιδόσεις των παιδιών στο Quicktest υποστήριξαν την εγκυρότητα κριτηρίου του εργαλείου. Επιπλέον, οι σημαντικές συσχετίσεις ανάμεσα στις επιδόσεις στα τρία υποτέστ και το συνολικό σκορ του Quicktest, καθώς επίσης και οι διαφορές στις επιδόσεις σε κάθε ηλικία, υποστήριξαν την εγκυρότητα δομής του. Η σημαντική συνεισφορά των προβλέψεων των εκπαιδευτικών για την επίδοση των παιδιών όπως επίσης και των σκορ στην Κλίμακα Μαθησιακών Δυσκολιών σε όλα τα μοντέλα παλινδρόμησης, εισηγήθηκαν τη χρήση των εκτιμήσεων των εκπαιδευτικών στην ψυχο-εκπαιδευτική αξιολόγηση των παιδιών.

Μελλοντικές μελέτες μπορούν να διερευνήσουν τη σχέση του ελληνικού Quicktest με εργαλεία μέτρησης της νοημοσύνης, τη σταθερότητα των μετρήσεων του στο χρόνο και την αξιοπιστία μεταξύ εξεταστών, ώστε να υποστηριχθεί περαιτέρω η εγκυρότητα και αξιοπιστία του εργαλείου, για χρήση του στην αξιολόγηση των μαθησιακών δυσκολιών .

12. Μουγή, Α. (2007) *Developmental dynamics binding processing efficiency, working memory, and reasoning: A longitudinal study*. Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εξελικτική ανάπτυξη των γνωστικών λειτουργιών και η δυναμική αλληλεπίδρασή τους αποτελούν το θέμα της έρευνάς μας. Συγκεκριμένα, η αποτελεσματικότητα της επεξεργασίας των πληροφοριών (ταχύτητα και έλεγχος), η εργαζόμενη μνήμη (ως χωρητικότητα και ως διαδικασία εκτελεστικού ελέγχου της επεξεργασίας, αποθήκευσης και ανάκλησης πληροφοριών) και ο συλλογισμός (ως διαδικασία επαγωγικού και παραγωγικού συμπερασμού με βάση τις αρχές της τυπικής λογικής) προσεγγίζονται εξελικτικά μέσα από μια διαχρονική έρευνα που αναφέρεται στις ηλικίες από 6 μέχρι 11 χρόνων. Η μελέτη των ατομικών διαφορών και των αναπτυξιακών αλλαγών που παρατηρούνται σε κάθε γνωστική λειτουργία ως αυτόνομη διεργασία και η μελέτη της δυναμικής αλληλεπίδρασης των λειτουργιών γίνεται μέσα από συγχρονικά και διαχρονικά δεδομένα. Αναμένεται ότι εκτός από τις εξελικτικές καμπύλες ανάπτυξης, θα προκύψουν χρήσιμα συμπεράσματα ως προς το ποια ηλικία μπορεί να θεωρηθεί ως η κρίσιμη ηλικία ανάπτυξης της κάθε γνωστικής λειτουργίας, ως προς το ποιες λειτουργίες μπορούν να θεωρηθούν ως οι συμβάλλουσες στην ανάπτυξη της ικανότητας για συλλογισμό, και ως προς το ποια είναι τα στάδια ανάπτυξης του συλλογισμού σε συνάρτηση με το γνωστικό τους προφίλ.

13. Σταυρινίδης, Π. & Δημητρίου, Α. (2007). *Διαχρονική διερεύνηση των σχέσεων μεταξύ της γονεϊκής εποπτείας, της κατάχρησης αλκοόλ από έφηβους και της σχολικής τους επίδοσης*. Πανελλήνιο Συνέδριο Ε.Λ.Ψ.Ε, Ρέθυμνο.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η γονεϊκή εποπτεία χαρακτηρίζεται ως το σύνολο συμπεριφορών που στοχεύουν στην γνώση των γονέων ως προς την συμπεριφορά,

τις δραστηριότητες και τα δίκτυα φίλων του παιδιού τους. Θεωρείται ως σημαντική όψη της γονεϊκότητας, ειδικότερα κατά την περίοδο της εφηβείας όπου τα παιδιά τείνουν να επιδιώκουν περισσότερο ψυχολογικό χώρο, την ανεξαρτητοποίηση καθώς και την διαμόρφωση της ταυτότητας τους. Η μέχρι σήμερα βιβλιογραφία υποστηρίζει σε ένα μεγάλο μέρος της πως η σχέση μεταξύ γονεϊκής εποπτείας και προβλημάτων συμπεριφοράς στα παιδιά είναι αρνητική. Επίσης, φαίνεται πως κυριαρχούν δύο θεωρητικά μοντέλα ερμηνείας, το μοντέλο μονής κατεύθυνσης καθώς και το αλληλεπιδραστικό μοντέλο. Οι ερευνητές που υποστηρίζουν το μοντέλο μονής κατεύθυνσης, τονίζουν πως είτε η εποπτεία ασκεί επίδραση στα προβλήματα συμπεριφοράς του παιδιού μειώνοντας τα είτε το παιδί ασκεί επίδραση στους γονείς. Δηλαδή, με τα προβλήματα συμπεριφοράς που παρουσιάζει θέτει τους γονείς σε κατάσταση απώλειας ελέγχου, χάνοντας την ικανότητα να εποπτεύσουν το παιδί τους. Στο δεύτερο θεωρητικό μοντέλο, το αλληλεπιδραστικό οι ερευνητές υποστηρίζουν μια περισσότερο συστημική θεώρηση της σχέσης αυτής. Πιο αναλυτικά, τονίζουν πως και οι δύο φορείς (γονείς και παιδιά) επιδρούν και αντιδρούν αναλόγως της οριοθέτησης και χρονικής διαδοχής. Όταν οι γονείς εποπτεύουν πριν εμφανιστούν προβλήματα, δημιουργείται ένα προστατευτικό πλαίσιο. Όταν όμως αναπτυχθούν τα προβλήματα συμπεριφοράς τότε αυτό έχει ως αποτέλεσμα την μείωση της γονεϊκής εποπτείας. Ο σκοπός της έρευνας αυτής ήταν να εξετάσει την αιτιώδη φύση στην σχέση μεταξύ γονεϊκής εποπτείας και κατανάλωσης αλκοόλ στους εφήβους. Οι συμμετέχοντες ήταν 215 έφηβοι με τις μητέρες τους οι οποίοι επιλέχθηκαν με τυχαία δειγματοληψία από αστικές και αγροτικές περιοχές της Κύπρου. Η μέση ηλικία των εφήβων ήταν 15.9 έτη και το δείγμα αποτελείτο από 52% αγόρια και 48% κορίτσια. Σχεδιάστηκε μια διαχρονική μελέτη με δύο χρονικές περιόδους, στις οποίες οι έφηβοι απάντησαν μία σύντομη κλίμακα της χρήσης αλκοόλ ενώ οι μητέρες τους συμπλήρωσαν ένα ερωτηματολόγιο γονεϊκής εποπτείας. Τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής έδειξαν ότι η κατάχρηση αλκοόλ από έφηβους στην Α' χρονική περίοδο μειώνει σημαντικά τις γονεϊκές πρακτικές στην Β'

χρονική περίοδο. Επιπρόσθετα, σε αντίθεση με ένα μεγάλο μέρος της παρούσας βιβλιογραφίας που υποστηρίζει ότι η γονεϊκότητα μειώνει την αντικοινωνική συμπεριφορά των εφήβων, τα αποτελέσματά μας δείχνουν ότι η γονεϊκότητα στην Α' χρονική περίοδο δεν εξηγά σημαντικά αλλαγές στην κατάχρηση αλκοόλ από εφήβους στην Β' χρονική περίοδο. Επί μέρους μοντελοποίηση των αποτελεσμάτων αυτών, δείχνουν ότι το μοντέλο αυτό είναι ακόμη πιο ισχυρό στα αγόρια παρά στα κορίτσια.

14. Χριστοφοριδης, Μ. (υπό προετοιμασία)

Η ανάπτυξη της υποθετικοπαραγωγικής σκέψης παιδιών του δημοτικού σχολείου. Προεκτάσεις μιας παρεμβατικής προσπάθειας. Διδακτορική Διατριβή.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Πολλές εμπειρικές μελέτες έχουν δείξει ότι η επίδοση των παιδιών σε ασκήσεις υποθετικοπαραγωγικού συλλογισμού είναι χαμηλή, αν εξετασθεί σε σχέση με την τυπική λογική. Παράλληλα όμως υπάρχουν και μελέτες που δείχνουν ότι υπό κάποιες προϋποθέσεις τα παιδιά μπορούν να επιδείξουν ορθή υποθετικοπαραγωγική συμπεριφορά, ενώ οι ενήλικες, που θεωρητικά έχουν φτάσει στο πιαζετιανό επίπεδο της τυπικής σκέψης παρουσιάζουν «αδικαιολόγητα» σφάλματα.

Υπάρχουν διάφορες θεωρίες που προσπαθούν να ερμηνεύσουν τα παραπάνω δεδομένα. Τα τελευταία χρόνια δίδεται μεγάλη προσοχή σε παραμέτρους του γνωστικού συστήματος (εργαζόμενη μνήμη, αποτελεσματικότητα επεξεργασίας) ως ενδεχόμενους παράγοντες που επηρεάζουν την υποθετικοπαραγωγική σκέψη. Παράλληλα όμως κάποιες θεωρίες θέτουν το θέμα σε μια πιο κοινωνική βάση και αποδίδουν τα «λεγόμενα» σφάλματα σε επικοινωνιακές συμβάσεις και κοινωνικά μοντέλα ερμηνείας των δεδομένων ενός συλλογισμού, που διαφέρουν από αυτό της τυπικής λογικής.

Στην εργασία αυτή εξετάζεται σε ένα πρώτο επίπεδο η υποθετικοπαραγωγική επίδοση παιδιών 3^{ης} και 6^{ης} τάξης του Δημοτικού σχολείου. Ακολούθως επιχειρείται μια παρεμβατική προσπάθεια με σκοπό την βελτίωση της επίδοσης αυτής. Η παρεμβατική

προσπάθεια είναι μικρότερης (2 μαθήματα) και μεγαλύτερης διάρκειας (6 μαθήματα) σε διαφορετικές ομάδες παιδιών. Σκοπός είναι η εξέταση της επίδρασης που μπορεί να έχει η παρέμβαση τόσο ως προς τη διάρκεια της όσο και σε σχέση με την ηλικία των παιδιών.

Μαζί με την υποθετικοπαραγωγική σκέψη διενεργούνται και μια σειρά άλλων γνωστικών τεστ όπως της εργαζόμενης μνήμης (χωρικής, λεκτικής, οπτικής), του ελέγχου και της ταχύτητας επεξεργασίας καθώς και της ευκολίας πρόσβασης στην μακροπρόθεσμη μνήμη μέσω εννοιολογικών σχημάτων. Επίσης γίνονται και μετρήσεις κάποιων μεταλογικών ενδείξεων. Σκοπός όλων αυτών είναι η ανίχνευση των στοιχείων αυτών που συσχετίζονται τόσο με την υποθετικοπαραγωγική σκέψη όσο και με την δυνατότητα βελτίωσης της μέσα από μια παρεμβατική προσπάθεια.

Σε ένα άλλο επίπεδο εξετάζεται το περιεχόμενο των συλλογισμών σε σχέση με την επίδοση αλλά και με την πιθανότητα βελτίωσης. Με άλλα λόγια η βελτίωση παρατηρείται ολικά ή εξαρτάται από το περιεχόμενο των συλλογισμών.

Η υποθετικοπαραγωγική επίδοση μετά την παρέμβαση συνοδεύεται και από ποιοτικά δεδομένα αιτιολόγησης, τα οποία συλλέγονται με μικρές συνεντεύξεις, με σκοπό να φωτίσουν καλύτερα και να τεκμηριώσουν την τυχόν αλλαγή που επήλθε.